RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1880. Andra Kammaren. N:o 37.

Måndagen den 12 April.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos, men blefvo för andra gången bordlagda:

Stats-Utskottets Utlåtande N:o 30;

Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 14;

Lag-Utskottets Utlåtanden N:is 34 och 35; samt

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Betänkanden N:is 6 och 7 (i samlingen N:is 16 och 17).

§ 2.

Fortsattes öfverläggningen angående Lag-Utskottets i Utlåtandet N:o 23 framstälda förslag till lag om allmänna värnpligten.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Ordet lemnades till

Herr Cederberg, som anförde: Då jag nu begagnar mig af ordet för att i denna fråga framlägga min åsigt, får man icke påräkna att få höra något, som icke redan förut blifvit sagdt, och icke heller, att de skäl, som i det ena eller andra fallet af mig anses böra vara bestämmande, skulle kunna af mig bättre framställas än förut af andra. Icke heller tilltror jag mig här kunna framlägga sådana skäl, som ens i någon mån skola kunna rubba öfvertygelsen hos andra. I en fråga som denna är det temligen naturligt, att hvar och en, efter mogen pröfning af hvad han finner vara för fosterlandet bäst och nyttigast, har stadgat sin åsigt i frågan, och denna, efter grundlig pröfning af skäl och motskäl, stadgade åsigt rubbas

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

naturligtvis icke af hvad här på några ögonblick yttras. Min önskan är endast att få till protokollet uttala min åsigt i hufvudfrågan, samt att mot en och annan detaljbestämmelse göra några erinringar, och detta har föranledt mig att anhålla om ordet.

Jag ber då att först få tillkännagifva, att jag kommer att rösta för bifall till förslaget, emedan enligt mitt förmenande icke tillräckligt talande skäl förefinnas för afslag, och särskildt synes mig detta kunna sägas om de, jag skulle vilja kalla dem kardinalskäl, som nu anföras mot ett bifall till förslaget. Såsom ett sådant kardinalskäl för afslag har man i främsta rummet velat uppställa den satsen, att man genom detta förslags antagande skulle fastläsa indelningsverket. Min öfvertygelse är tvärtom, att motsatsen skulle komma att inträffa. Ty det är gifvet, att, hvilken härordning man än vill sätta i stället för den nuvarande, denna härordning måste på något sätt förberedas, innan det, som nu finnes, kan borttagas. De, som således önska indelningsverkets afskaffande, och det snarast möjligt, de böra också snarast möjligt söka bidraga till åvägabringande af något, som kan sättas i stället.

Det har vidare blifvit sagdt, att antagandet af denna lag skulle vara stridande emot knektekontrakten. Ehuru jag äfven för min del starkt lutar åt samma åsigt, kan jag likväl icke anse detta utgöra tillräckligt skäl för att afslå föreliggande lagförslag, just derföre att i den form, det nu framkommit, pålägger det icke rust- och rotehållarne något särskildt nytt besvär eller någon ny afgift utöfver dem som redan finnas.

Man har äfven påstått, att det föreliggande förslagets antagande skulle förhindra en reglering af våra skatteförhållanden. Jag tror icke heller detta och det just af samma skäl, som jag i afseende på rust- och roteringsverket nyss uttalat. Vida tyngre väger då i min tanke det af dem, som hylla en mot min motsatt åsigt, anförda skäl, hvilket afser krigslagarne. Jag medgifver nemligen mer än gerna, att, isynnerhet de, som tänka på »de djupa leder», skola varmt känna, huruledes krigslagarnes omarbetning är af högsta behofvet påkallad. Men jag tror äfven, att, om man vill taga i betraktande det sätt, hvarpå dessa lagar i sjelfva verket i senare tider tillämpats, så skall man komma underfund med, att tillämpningen deraf gifvit allt mindre och mindre anledning till berättigade klagomål. Särskildt ber jag att få påpeka, att på Gotland, der redan i denna stund en vida större, — dubbelt, ja mer än dubbelt så stor — utsträckning af värnpligten redan förefinnes, likväl icke några större olägenheter i detta afseende försports, än i öfriga delar af landet, hvarföre man blott och bart deraf att här föreslås en utsträckt värnpligt icke är berättigad att draga några oroväckande slutsatser från krigslagarnes stränghet, synnerligast som deras omarbetning redan ganska långt framskridit.

Man har visserligen åberopat såsom ett exempel att icke mindre än 400 personer för några år sedan i ett af de nordligare lä-

nen blifvit dömda för förseelser mot krigslagarne, men just de åtgärder, som vidtagits i anledning af hvad som der skedde, visa i min tanke, huru äfven i sådana fall tillmötesgående gjort sig gällande både från regeringens och andra myndigheters sida. Der såväl som på andra ställen har man sökt bortskaffa sådana olägenheter, som framkallat de bestraffade förseelserna.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Man har vidare sagt, att värnpligtslagens antagande, såsom den nu föreligger, skulle framkalla mycket missnöje i landet. Det är visserligen möjligt, att så skulle ske på många håll, men jag vågar påstå, att dels måste detta missnöje vara framkalladt deraf, att lagförslaget i den sämre delen af tidningspressen icke blifvit så sant refererad som vederbort, och dels att, om 1878 års härordningsförslag nu förelåge till antagande, det skulle framkalla vida större missnöje i landet, än det förevarande förslaget.

Ett annat skäl, som också här åberopats för afslag å förslaget, är, att denna lag skulle utgöra ett slags pappersorganisation och särskildt tror jag mig veta, att flere ledamöter af denna Kammare, hvilka annars yrka ett ytterst starkt försvar, just af detta skäl, att härorganisationen skulle genom antagande af föreliggande förslag blifva allt för svag, ämna rösta för afslag å detsamma. Denna omständighet visar bäst, huru ytterst svårt det skulle vara att lösa försvarsfrågan, om hvar och en qvarstode vid sådana ytterlighetsåsigter. Det är för mig gifvet att de, som nu anse här föreslagna organisation för svag, skulle vara ännu mera mot antagandet af ett ännu mindre starkt härordningsförslag; deras bifall kan således icke vinnas utan större fordringar än dem som nu uppställas. Likaså skola icke heller de, som anse redan det föreliggande vara för mycket begärdt, någonsin gå in på ett förslag, deri mera begäres. Vill man icke gå hvarandra till mötes, kommer man ingenstädes i frågan, utan får stå på samma punkt som man hittills stått. Men utom dessa, att jag så må säga, negativa skäl, eller dem, på grund af hvilka förslaget icke bör afslås, finnas flera, som tala för ett antagande af förslaget. För mig hafva visserligen många sådana mera positiva skäl varit bestämmande i detta fall, men det hufvudsakliga är helt enkelt det, att något måste i denna vigtiga sak göras, att föreliggande förslag går i den rätta rigtningen, och att mindre än nu blifvit föreslaget kan man svårligen göra.

Då jag det oaktadt icke har någon förhoppning om att min åsigt kommer att af majoriteten i denna Kammare biträdas, utan tvärtom är förvissad att förslaget här kommer att afslås, skall jag be att få framställa några små detaljanmärkningar, emedan vid förslagets fortsatta behandling sannolikt ingen diskussion kommer att ega rum, och att således detta tillfälle är det enda lämpliga för dylika mindre anmärkningars framställande.

Jag ber då först få fästa mig vid förslagets nionde paragraf, der det säges att den, som är medborgerligt förtroende förlustig, icke må vapenöfvas, utan användas till lämpliga arbeten. Jag ber dervid få

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

erinra att man redan nu sett exempel på, huruledes beväringsynglingar för att undgå vapenöfningarne icke tveka att stympa sig och det synes mig som denna nionde paragraf skulle kunna föranleda dertill, att en eller annan kunde söka att blifva af med medborgerligt förtroende just för att slippa vapenöfningarne, en omständighet så mycket betänkligare, som möjligen en vilseledd opinion kunde göra en sådan värnpligtig till en martyr. Jag tror således att vid denna paragraf, derest den skulle komma att införas i ett blifvande nytt förslag, bör närmare bestämmas huru i dylika fall bör tillgå.

I tjugusjette paragrafen lemnas föreskrifter om årliga mönstringar med de värnpligtige, som ej under årets lopp varit inkallade till tjenstgöring, såvida de ej till befälet lemnat uppgift om sin bostad. Jag föreställer mig att, om dessa anmälningar skola göras hos närmaste kompanibefäl, de åtminstone i norra Sverige skola blifva ytterst besvärliga och det torde derföre vara väl värdt att taga i öfvervägande, huruvida icke anmälningarne kunde mottagas af tjenstemän eller myndigheter närmare till hands än kompanibefälet; särskildt kunde i detta afseende kronolänsmännen anlitas för att mottaga sådana anmälningar.

Paragraf 33 bestämmer det område, hvarinom landstormen skulle tjenstgöra. Denna bestämmelse ser ganska oskyldig ut, men jag tror att den särdeles i norra Sverige hänsynslöst tillämpad skulle kunna åstadkomma åtskilligt ondt. Specielt tror jag att det län, hvilket jag har äran tillhöra, skulle finna sig mindre belåtet med denna föreskrift. Landstormen skulle nemligen uppkallas till tjenstgöring endast inom det område, som tillhör den på stället förlagda corps eller regemente, samt inom angränsande corpsers eller regementens områden. Som Herrarne veta, är Westerbottens fältjägarecorps förlagd i Westerbottens län och i angränsande län i norr Norrbottens fältjägarecorps. Söderut från Westerbottens län äro närmast förlagda båtsmän tillhörande »Flottans sjömanscorps», som har kompanier förlagda snart sagdt efter hela svenska kusten. Westerbottniska landstormen skulle sålunda möjligen kunna kommenderas i snart sagdt hvilken ända af riket som helst och detta är väl icke meningen. Afven om båtsmansindelningen ej tages med i beräkningen, är dock närmaste regemente söderut Helsinge regemente, och landstormen från Westerbottens län skulle alltså komma att tjenstgöra i Helsingland och hela den del af vårt land, som ligger norr om nämnde landskap, d. v. s. två tredjedelar af rikets hela utsträckning, äfven detta ett väl vidsträckt område för en landstorm.

Vidare talar trettiosjunde paragrafen om laga förfall och trettionionde paragrafen derom, att Konungens Befallningshafvande skall ådöma böter som bestämmas för uteblifvande utan laga förfall. Jag har häremot ingen direkt anmärkning att göra, men vill endast uttala den förutsättningen, att den uteblifne måtte, innan han ådömes böter, blifva af Konungens Befallningshafvande hörd. Vid en grundligare granskning af förslagets detaljer än som nu sannolikt

kommer att ega rum, tviflar jag ej, att dessa anmärkningar skulle ådragit sig vederbörlig uppmärksamhet och anledningarne dertill blifvit undanröjda, hvarför jag, som ej har något vidare att tillägga, slutar med hvad jag från början uttalat, nemligen att jag kommer att rösta för bifall till paragrafen.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Herr A. Svensson i Lösen: Då jag med min röst ej kan biträda det framlagda förslaget, ber jag att med några ord få angifva min uppfattning af frågan. Hade regeringen i afvaktan på det förslag, som framdeles kan komma att angående fullständig organisation af försvaret afgifvas, nu framlagt förslag att ordna och skärpa bestämmelserna med afseende å kontrollen å de beväringsklasser vi nu hafva och till och med föreslagit att höja antalet af dessa klasser med *en* ny åldersklass, så skulle jag gifvit min röst åt förslaget. Nu kan jag det ej och det hufvudsakligen derför att jag har den uppfattningen att den ram, hvari man vill inpassa de värnpligtige, är alltför vidlyftig. Regeringen har här i Kammaren från skilda håll blifvit klandrad, derför att detta förslag framkommit. För min del vill jag ej instämma i detta klander. Man har sagt, att regeringen bör veta hvad vi vilja, men jag instämmer icke heller i detta. Både den nuvarande regeringen och dess föregångare hafva gjort många försök att lösa försvarsfrågan och alla i syfte att öka försvaret. Alla dessa förslag hafva emellertid misslyckats. Kan man då rimligen ställa vidare anspråk på en regering, som haft det vigtiga förtroendet att söka ordna landets försvar? Den har gjort allt hvad göras kunnat.

Nu har regeringen framlagt detta förslag och jag klandrar henne, som sagdt, icke derför. Men att *vi* icke kunna antaga förslaget, det är en annan sak; och representationen kommer då att bära det ansvar, som eljest hvilat på regeringen ensam. Då 1875 års förslag framlades, sökte jag att sätta mig in i detsamma, så mycket jag kunde; och jag kom dervid till den öfvertygelse i frågan, att genomförandet af ett sådant förslag kräfde större offer, än vårt folk ville åtaga sig, så vidt icke nöden tvunge dertill. När jag kom hem, sökte jag att, så vidt jag möjligen kunde, utröna allmänna meningen i detta hänseende; och jag kan försäkra, att jag icke gjorde detta ensidigt, utan jag satte mig i beröring med skilda samhällsklasser och språkade med dem. Men jag fick — och det måste jag bekänna — från nästan alla håll, åtminstone med högst få undantag, det svar, att de icke ville hafva ett sådant system. Jag har sedan dess mycket begrundat försvarsfrågan och jag har gjort mig sjelf det allvarliga spörsmålet: hvartåt böra vi peka och hvart böra vi gå i våra sträfvanden härutinnan? Svaret är visserligen icke lätt, det är sant, men nog *kan* det finnas någon utväg att lösa frågan. Men *viljan* hos de olika samhällsklasserna, jag vill icke säga att den *felas*, men det tyckes mig, som om klyftan vidgades emellan de olika anspråken; och detta anser jag vore högst olycksbringande. Med något tillmötesgående från hvardera sidan tror jag det blefve bättre.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Då denna Kammares majoritet vid 1878 års riksdag framlade sitt förslag till lösning af försvarsfrågan och, i samband dermed, såsom vi erinra oss, till åtskilliga andra stora frågor, så biträdde jag icke med min röst det framstälda förslaget och detta af, bland andra skäl, som jag nu icke vill upptaga tiden med att nämna, den anledning, att jag ansåg, att ramen uti den blifvande värnpligten vore för vidlyftig och att kostnaderna för dess genomförande skulle blifva för stora. Jag har, såsom jag nämnde, sökt göra mig noga underrättad om stämningen i landsorten och i den bygd, jag tillhör; och jag må bekänna, att der stå icke meningarna så emot hvarandra, som här vid Riksdagen. Der är man mera beredd för tillmötesgående och jag vill såsom exempel härpå nämna en annan fråga. Det var nemligen innan lagen rörande byggande af skolhus tillkom; der fans då en fattig församling, hvilken denna skyldighet ålåg. Då framträdde fabriksherrarne och sade sig vilja vara med derom. Så är äfven förhållandet i afseende å försvarsfrågan; och jag tror meningen derom vara den, att, om någon utveckling derutinnan skall vara möjlig, så böra vi bygga på den gamla grunden. Detta är min fullaste och lifligaste öfvertygelse — och jag skulle illa uppfatta mitt representantkall, om jag icke ärligt utsade detta. Men jemte det att man vill bygga på den gamla grunden, så ingår det i folkets föreställningssätt, åtminstone den del af folket, som en talare på göteborgsbänken häromdagen betecknade med benämningen: »de beskedlige», med en, såsom mig tycktes, något hånfull betoning, — i desse »beskedliges» rättsbegrepp har det gjort sig gällande och står lefvande qvar, att, om man vill ställa dem i ledet, så fordra också de å sin sida att bördorna deraf blifva utjemnade på alla samhällsklasser. Detta innebär, med ett ord sagdt, att vi skola bygga på den gamla grunden och detta är: indelta arméns qvarstående, men indelningsverkets upphäfvande i dess nuvarande form.

Man har här talat om emigrationen och man har talat om de farhågor, som folket i bygderna skulle hysa för denna värnpligtslag. Äfven jag vill yttra min mening härom, ty jag känner också litet till i detta fall. Den pågående emigrationen har enligt min öfvertygelse ingenting alls med värnpligten att skaffa, utan den har helt andra orsaker, nemligen ekonomiska. De stora arbeten, som i flera år pågått i landet, hafva upphört och således äro tillfällena till arbetsförtjenst förminskade. Derigenom har en lös arbetarebefolkning uppkommit, som nu söker förskaffa sig bättre utkomst på andra sidan Atlanten.

Hvad åter farhågorna för värnpligtslagen beträffar, så finnes den verkligen och i icke så ringa grad. Detta är ej något fantom.

De hafva dock icke uppkommit nu, utan 1875, då man till fullo lärde känna hvad ett försvar, grundadt på värnpligt, skulle betyda. Jag har talat i denna fråga med många rättänkande och ärlige män, och jag har frågat dem om deras mening i saken. De

hafva alla sagt att, huru I än mån ordna försvaret, gören bördorna af den allmänna värnpligten så litet tryckande som möjligt! Detta var det allmänna svaret, jag hörde.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Jag har ingenting vidare att säga, utan har endast velat till protokollet anföra min mening.

Herr *Örvall* förenade sig uti Herr A. Svensons yttrande.

Herr P. Persson i Stora Isie: Då jag kommer att rösta mot såväl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets förslag, anser jag det vara min pligt att yttra några ord med anledning deraf. Vid genomläsningen af det föreliggande värnpligtsförslaget frågar man sig, hvad afsigten är med detsamma. I 24:de paragrafen gifves ett indirekt svar på denna fråga. Meningen är att vapenöfningarna förr eller senare skola komma att förlängas. Det säger sig sjelft, att häraf blir en följd att en större krigsmateriel måste anskaffas, men det kostar mycket penningar. Hvarifrån taga dem, om icke genom förnyad och ökad beskattning? Då frågar jag: kan det vara rimligt att lägga ytterligare bördor på dem, som klaga öfver de gamla, till följd deraf att dessa icke äro fördelade efter den skattdragandes förmåga att bära dem? Visserligen äro tvenne komitéer tillsatta. Den ena, vägkomitén kallad, och den andra skattereglerings-komitén. Den förra har icke haft något sammanträde på ett helt år, men den senare har arbetat med berömvärd flit.

Vi hafva ofta hört, att ett parti beskylt ett annat för egennytta och bristande fosterlandskärlek, men om man vill mäta fosterlandskärleken, icke efter frasernas längd och bredd, utan efter de offer, som lemnas på fosterlandets altare, hvilket väl är det rättaste, så tror jag, det är de obemedlade och fattiga klasserna, som äro de största fosterlandsvännerna; ty de hafva inga rättigheter, endast skyldigheter. När Kongl. Maj:t och Riksdagen gå att stifta en lag af en sådan genomgripande art som den nu ifrågavarande, måste de se till att icke nya orättvisor läggas till de gamla, helgade af lagen.

Herr Rundgren: När man i likhet med mig icke har någon annan betydelse inom denna Kammare än att vid behandlingen derstädes af de stora och sväfvande frågorna med en röst öka Kammarens minoritet, är det tydligt, att man icke ofta känner sig manad att uppträda. Men deremot finner man sig så mycket kraftigare manad att lyssna till hvad så väl inom som utom Kammaren säges, att lägga det på minnet och reflektera deröfver. För några dagar sedan uttalades inom denna Kammare i en annan fråga af en man, som håller en af de nio tyglarne i sin hand, att man icke skall hemta exempel från en absolut eller despotiskt styrd stat. Jag tog då och kommer att för alltid taga fasta på detta yttrande. Men frågan är den: inskränker sig det despotiska styrelsesättet till en

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

sådan stat, der en enväldig herskare bjuder och befaller och alla andra lyda? Finnes det icke jemväl hos en sådan stat, der det suveräna folket bjuder och befaller och ett fåtal lyder? Kan icke också en republik vara en despotiskt styrd stat? För min del gillar jag hvarken det ena eller det andra styrelsesättet; men det finnes jemväl inom den konstitutionella monarkien en möjlighet, att der kan uppväxa en despotiskt styrd och styrande stat, nemligen i den händelse, att, vare sig i följd af grundlagens stadgande eller andra omständigheters makt, inom representationen ett parti gör sig gällande och kommer till makten. Att styrelsesättet från deras sida kan vara despotiskt, det uttalades utaf en ledamot af denna Kammare, då han uppmanade de begge sidorna i Kammaren att lemna å sido sina egna yrkanden och förena sig om ett; tilläggande, såsom orden ungefär lydde: ty, om det går till votering, nog veta Herrarne hvar segern kommer att ligga. Är det nu så, att, så snart det kommer till votering, man kan veta, hvar segern är, då har ju derigenom en sådan makt gjort sig gällande inom den konstitutionella monarkien, att denna med allt skäl kan betraktas såsom en despotiskt styrd stat.

Det kan icke vara för någon tvifvelaktigt, att med hvad jag nu sagt åsyftats landtmannapartiet inom denna Kammare. Men låtom oss komma ihåg, att det sjelft kallar sig ett parti, — ett parti är ju blott en del af det hela. Huru kan då från dess sida i denna och andra frågor uttalas såsom en bestämd och gifven regel, att hvad partiet vill och förfäktar, det är fosterländskt, men att deremot hvad som kommer från dem, hvilka icke tillhöra detta parti, förfäktas såsom orättmätigt? Gifves det nemligen ett landtmannaparti — det har sjelf betecknat sig såsom sådant — då ligger ju deri ett erkännande, att utanför detta parti står ett annat, och då blir frågan den: på hvilkendera sidan är det, som man har rättighet att säga, att de fosterländska tänkesätten uteslutande göra sig gällande? För min del påstår jag, att det hvarken på den ena eller andra sidan ligger något uteslutande fosterländskt; jag erkänner, att landtmannapartiet mången gång visat sig vara, icke blott ett parti för landtmännen, utan äfven en representant för svenska folket; men jag fordrar äfven från dess sida det erkännande, att de, hvilka icke tillhöra detta parti, utan representera den svenska embetsmannacorpsen och de svenska städerna, icke må anses endast förfäkta vare sig embetsmännens eller städernas intressen. I det sätt, hvarpå den nu förevarande frågan behandlas, ligger emellertid någonting, som hos den utanför stående icke kan gifva annat intryck, än att, under det landtmannapartiet säger sig vilja häfda fosterlandets intresse, det likväl för vinnande deraf uppställer partiets intressen såsom vilkor. Det är detta, som gör att, hvarje gång denna fråga förekommer, en oro tränger sig in i sinnena.

Men om jag icke misstager mig, så synes partiet börja känna, att det behöfver bundsförvandter utanför sig sjelft.

Det är i detta nya stadium af saken, som härordningsfrågan ge-

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten (Forts.)

nom nu framlagda Kongl. Proposition kommit. Vid sidan af yrkandet på rust- och rotehållarnes intressen har nu kommit ett annat, nemligen den stora befolkningens intressen. Inom Första Kammaren hörde jag en man, hvilken förut varit ledamot af denna Kammare, säga att hela den manliga befolkningen i landet mellan 20 och 40 år komme att ställas under polisuppsigt och att det just vore detta hvaremot den allmänna opinionen rest sig.

Man har således vid detta tillfälle, såsom jag nyss nämnde, varit nödsakad att se sig omkring efter en bundsförvandt och denna har man menat sig finna i den allmänna opinionen. Denna opinion är det utanför representationen stående suveräna folket. Att vädja till massan eller att hos folket framkalla missnöje med nu framlagda härordningsförslag, har således varit något nytt, som framkommit genom detta förslag, och vid sådant förhållande vill det synas mig som om landtmannapartiet, långt ifrån att klandra Regeringen derföre att den framlagt ett sådant förslag, snarare borde vara Regeringen tacksamt, för så vidt nemligen det verkligen förhåller sig så att, genom framläggandet af detta förslag, hvarigenom den manliga befolkningen i landet mellan 20 och 40 år skulle komma under polisuppsigt, en stor massa utanför representationen stående, som icke beröras af rust- och rotehållarnes intressen, blifvit partiets bundsförvandter.

Inom representationen bör man dock icke i den mening fästa afseende vid den s. k. allmänna opinionen, att man begagnar densamma såsom ett försvarsvapen för sina åsigter, så vidt det tydligt kan ådagaläggas, att den allmänna opinionen icke rätt uppfattat nu framlagda förslag till värnpligtslag och att således dess fruktan för detsamma icke är grundad på verkliga sakförhållanden, utan på en missuppfattning deraf.

Man kan fråga hvarför jag uppträder i en fråga, sådan som denna, och derpå vill jag svara, att jag gjort detta icke derföre att jag i någon mån vill söka bedöma sjelfva förslagets förträfflighet i militäriskt hänseende utan helt och hållet ur ordningens synpunkt.

Erkänna måste vi, att, om jag undantager despotismen inom Kammaren, vi i vårt land i alla hänseenden äro friare än något annat folk i hela verlden. Det må kallas republik eller med hvad annat namn som helst, så finnes det dock icke i något land en sådan frihet som hos oss. Att fullkomlig talfrihet råder här, derpå hafva vi ju vittnesbörd så inom som utom Riksdagen. Tryckfriheten har visserligen i Tryckfrihetsförordningen några band, men man behöfver blott läsa allt hvad som tryckes i vårt land, för att nödgas erkänna att vi ega nästan obegränsad tryckfrihet. Se vi slutligen på de religiösa förhållandena, så finnas väl på papperet ännu qvar åtskilliga band i detta hänseende, men för dem, som närmare satt sig in i de kyrkliga och religiösa förhållandena, framträder väl ändå såsom något obestridligt, att vi äfven i detta hänseende ega full frihet. Man får ju göra alldeles hvad man vill och myndigheterna

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

stå i detta hänseende, så att säga, nästan rättlösa. Hvem som helst reser omkring och predikar hvar som helst i landet. Man döper barn, utdelar nattvarden, förrättar vigsel, med ett ord, man gör i religiöst hänseende alldeles som man vill.

Det är nu i dessa tre vigtiga hänseenden: talfrihet, tryckfrihet och religiös frihet, som jag påstår att det starkt och tydligt framträder, att vi svenskar äro friare än alla andra nationer.

Huru förhåller det sig nu i afseende på den ungdom, som enligt den nu gällande beväringslagen skall inkallas till vapenöfningar? Derom är redan upplyst från många håll att det tyckes som om jemväl i detta hänseende friheten skulle hafva gått så långt som möjligt. Men om inom något område en sådan frihet är omöjlig, så måste det vara inom det militära, och det är klart och tydligt att, om sjelfsvåldet får gör sig gällande hos den ungdom, som enligt lag är kallad att öfva sig för fosterlandets försvar, så skall detta ovilkorligen bidraga till sjelfsvåld i många, kanske i alla andra hänseenden. Det är just detta som regeringen med det framlagda förslaget velat förebygga och det har från min sida icke varit någon tvekan derom, att jag måste understödja ett sådant förslag, ty ordning går framför allt! Hvilken styrka det ger åt ungdomens sinne, detta att ställas en tid under den militära lydnaden, har jag haft tillfälle att se vid våra läroverk. Det är icke obekant att på sista tiden hos dervarande ungdom hågen att vända sig till det militära yrket, såsom sin framtida lefnadsuppgift, blifvit mycket stark och allmän, åtminstone är förhållandet så inom Vermland. Följaktligen finnas der inom läroverkens högsta klasser åtskilliga volontärer, hvilka man också sedermera träffar sedan de såsom volontärer hafva genomgått krigsskolan och återkommit hem. Man ser på hela deras hållning, man ser på den uppmärksamhet de visa, man ser med ett ord på allt, att de under en tid stått under lydnadens vigtiga och angelägna inflytande. För min del drager jag deraf den slutsatsen, att det skulle för Sveriges ungdom vara en outsäglig lycka, om den komme att stå under den kontroll, som den nu föreliggande värnpligtslagen vill införa.

När nu dertill kommer att genom densamma icke någon ny tunga lägges på det svenska folket, utan att lagen innehåller allenast ett ordnande af förhållanden, hvilka tillförene varit oordnade, så anser jag mig icke hafva rättighet att vägra mitt bifall till det nu föreliggande förslaget.

Jag vill emellertid icke längre uppehålla tiden. Jag har blott ansett det vara min pligt att uttala detta, och instämmer i yrkandet om bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Ola Månsson: Vid föredragningen af detta Lagutskottsbetänkande var det icke min mening att sjelf begära ordet, ty jag var öfvertygad derom, att många af Kammarens ledamöter, med större förmåga att bättre än jag uttrycka sina tankar, skulle yttra

sig och jag kunna med dem instämma. Jag har också gjort detta. Jag har nemligen instämt i senare delen af Carl Ifvarssons väl sagda anförande. Men då jag sedermera funnit att diskussionen tagit den omfattning, att den kan anses för en öppen votering, så har jag icke velat undandraga mig att uttala min mening i saken.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Jag får då säga, att vid alla de riksdagar, då frågan om värnpligt och förändrade förhållanden för vårt försvar varit under behandling, jag varit af den åsigt, och jag tror att åtminstone flertalet inom denna Kammare hyst densamma, att frågan om försvarets ordnande hade berättigade anspråk på att så snart som möjligt blifva löst, fastän man icke lyckats komma till något, derom alla kunde enas.

Denna tanke hade också till följd, att den del af Andra Kammaren, som kallas landtmannapartiet, gent emot talet om försvarsvägran, vid 1878 års riksdag framlade ett förslag till försvarsväsendets och dithörande frågors ordnande; och af ingen, som med oförvilladt öga betraktar detta förslag, skall kunna nekas, att icke det i försvarsväg vida öfverträffade det förslag Kongl. Maj:t vid denna riksdag framlagt. 1878 års förslag hyllades dock icke, man märkte det väl vid frågans behandling hos Kamrarne, hvarken af regeringen eller af Första Kammaren eller af den del af denna Kammare, som benämnes intelligensen; alla dessa faktorer motarbetade detsamma, hvilket hade till följd, att förslaget, som likväl bifölls af Andra Kammaren, afslogs af den Första, dock — och märken det, mine Herrar — med blott 6 eller 8 rösters öfvervigt. Efter den dagen, då detta skedde, efter att under den lifliga diskussion, som föregick Kamrarnes då fattade beslut, hafva hört uttalas, att försvarsväsendets ordnande icke vore något hastverk, har jag för min del trott, att något nytt förslag i försvarsfrågan icke så snart, som nu skett, skulle åter framkomma, för hvilken åsigt jag hemtat ytterligare stöd i den omständigheten, att, medan, såsom vi alla veta, under år 1878 en stark oro rådde i hela Europa rörande de orientaliska förhållandena, och tidpunkten i följd deraf var ganska farlig, all sådan fara för närvarande, synnerligast med den utgång parlamentsvalen i England nyligen erhållit, synes vara temligen långt aflägsnad. Den största faran för oss skulle naturligtvis ett krig mellan England och Ryssland innebära, men äfven denna fara torde genom berörda val vara för en längre tid åtminstone förebyggd; och under sådana förhållanden samt då jag i det Kongl. förslaget icke ser något hvarken stort eller litet, som kan tillfredsställa landets kraf på lösningen af de stora frågorna i samband, kan jag för min del icke understödja detsamma.

Man har talat om ministerkris, kammarupplösning m. m. Detta tal, mine Herrar, har haft den verkan, att befolkningen inom landet, som icke kan, icke har tillfälle att rätt bedöma det ena och det andra, tror, att under detta förslag skulle ligga något stort, ja något farligt. Nekas kan väl icke heller, att detta också möjligen

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

kan vara förhållandet, fastän det af mången blifvit bestridt, och då så är, samt en fruktan för, huru det skall komma att gå, obestridligen förefinnes i landet, hyser jag icke den ringaste betänklighet för att rösta för förslagets förkastande. För ett sådant beslut, hvarigenom vi skulle få tillfälle att se tiden an, talar jemväl den omständigheten, att, såsom bekant är, en skattejemkningskomité för närvarande är tillsatt; och det torde icke vara ur vägen, att, innan vi antaga någon värnpligtslag, vi få se, huru denna komités arbeten komma att utfalla och huru jemväl på grund deraf man lämpligen skall ordna det ena och det andra. Under tiden torde regeringen hafva mycket annat att ordna till den fattiga befolkningens båtnad, såsom utarbetande af bättre finanslagar och anskaffande af tillfällen till arbetsförtjenst jemte nödiga reformer på det sociala området, hvarigenom den sorgliga emigrationen kunde i någon mån förekommas.

I följd af hvad jag nu i korthet anfört, är det tydligt, att jag för min del icke kan annat än yrka afslag å det föreliggande förslaget; men jag vill derför icke anses såsom fosterlandsförrädare, eller anklagas för brist på fosterlandskärlek. Ingen älskar högre än jag detta fosterland, der jag är och der jag till min död förblifver.

Herr Pehr Ericsson: Då rust- och rotehållarne nu i 200 år burit indelningsverkets tunga, kan jag icke finna det vara med billighet och rättvisa öfverensstämmande, att man, förrän någon lindring i denna tunga beredes dem, än ytterligare vill utsträcka värnpligten. De hafva nog af den försvarsbörda, de för närvarande få bära; och besynnerligt är det, att denna börda, som, då det är fråga om densammas öfvertagande af staten, påstås vara så kostsam, återigen, då man talar om rust- och rotehållarnes tunga deraf, anses medföra blott en lumpen kostnad.

Då, som sagdt är, ingen lindring i ofvanberörda hänseende blifvit föreslagen, kan jag icke annat än rösta för det föreliggande förslagets förkastande.

Herr Folke Andersson: Jag skall be att med några ord få gifva tillkänna, hvarför jag kommer att rösta emot föreliggande förslags antagande.

Det har sagts, att anledningen till förslagets framläggande vore att söka deri, att en mängd beväringsynglingar undandraga sig sin beväringsskyldighet. Ehuru denna uppgift icke är fullt tillförlitlig och kan ganska mycket reduceras, så kan tyvärr icke förnekas, att detta är en sorglig sanning, och, såsom en af statsrådets ledamöter vid frågans behandling i Första Kammaren yttrade, befordrar sådant laglöshet och brott emot gällande lagar. Jag är ock fullt förvissad om, att hvarje sann fosterlandsvän skall till fullo instämma i detta yttrande.

Men om man betraktar detta förslag från en annan sida, så

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

skulle, på sätt flere talare i denna Kammare redan omnämnt, dess antagande äfven innebära ett brott emot en, enligt mångas åsigt, ännu gällande lag. Ty dessa knektekontrakt, som rust- och rotehållarne ingått med staten, torde väl ännu vara gällande och hafva, såvidt jag vet, obrottsligt hållits af dem, som hafva indelningsverkets tunga börda. Desse blefvo genom dessa kontrakt befriade från all vidare utskrifning, en befrielse, som också skulle gälla deras söner och tjenare. Men redan år 1812 gjordes ett betydligt ingrepp i denna frihet, då det beslöts, att rust- och rotehållarne äfven skulle åtaga sig fem års beväringsskyldighet. Nu, år 1880, kommer man och fordrar, att de skola åtaga sig en ännu mera utsträckt beväringsskyldighet, i det att densamma skall fortfara under ytterligare femton år, och allt detta utan att man erbjuder dem ett enda öres vederlag härför. Är det nu så, att dessa knektekontrakt fortfarande hafva gällande kraft, en sak, som medgifvits af en högt uppsatt militär i Första Kammaren, Major Stjernspetz, så måste ju det nu föreliggande förslaget innebära ett ytterligare försök att bryta emot dessa kontrakt, och i sådant fall hemställer jag, om icke äfven detta är ett brott emot gällande lag och är att beklaga.

Det har vidare yttrats, att vi skulle stärka vårt försvar, om vi antoge förslaget. Ja, om man får lita på reservanternas uppgift att af tolf åldersklasser beväring skulle kunna uppställas en armé på 350,000 man, så medger jag gerna att detta är en ganska respektabel styrka. Men, mine Herrar, om vi få ett försvar, som är bygdt på orättvis grund, fruktar jag att vi icke uppnå det mål, som vi önska, nemligen ett verkligt starkt försvar. Ty så länge denna orättvisa qvarstår, är den ett frö till missnöje, som växer och utvecklas till frukt, och jag tycker mig redan i dessa dagar hafva sett spår af denna frukt. Hvad är det väl, som är orsaken till, att vi här stå uti skilda partier emot hvarandra? Jo, jag befarar att denna orsak är att söka uti de privilegier, som en del har på de andras bekostnad. Men, mine Herrar, svenska folket vill hafva ett försvar, och, i likhet med en föregående talare, tror jag att vi böra bygga på den gamla grunden, men så, att bördan blir lika tryckande för alla, efter den förmåga hvar och en eger, samt att beväringsskyldigheten inskränkes så mycket som möjligt. Om denna börda göres lika för alla, skall följden blifva välsignelsebringande, då deremot orättvisa aldrig burit goda frukter. Må vi derföre bortkasta våra egna intressen och göra hvad som är rätt, och det skall hafva välsignelse med sig.

Slutligen vill jag nämna några ord om den oro och förskräckelse, som råder i landet med anledning af detta förslags framläggande. Det är visserligen sant, att många bestrida att en sådan oro finnes; men, mine Herrar, om vi ock icke fästa något afseende på de uppgifter härom, som lemnas af pressen, emedan den kan jäfvas, hvad betyda väl alla dessa bref och telegram, som från alla håll tillsändas riksdagsmännen med uppmaning att motarbeta

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

förslaget? Månne icke detta vittnar om att folket fruktar för att förslaget antages? Och hvarför denna fruktan? Jo, derför att folket befarar, att vi i sådant fall komme att få ett försvarssystem efter preussiskt mönster.

Det är detta, som injagar fruktan hos folket. Det är min tanke.

Hvad emigrationen beträffar, är det icke någon hemlighet, att densamma fortgår med en förvånande fart; och det har sagts, att detta förslag skulle vara orsaken dertill. Jag tror icke det, ty de dåliga konjunkturer, som varit rådande i fjor och i år, och de många förhöjda skatter, som lagts på folket — detta i förening med förminskad arbetsförtjenst tror jag vara de vigtigaste orsakerna till denna emigration. Men om denna lag antages, så varen vissa på, att den kommer att öka emigrationen, ty jag har dels samtalsvis och dels genom bref från min hemort hört att i landet råder mycken oro. Mången har redan bestämt sig för att flytta och andra afvakta blott frågans afgörande för att fatta samma beslut. Jag nämner detta till den kraft och verkan det kan hafva. Men säkert är, att mången sitter liksom på kanten af sitt bo och plockar vingarna i ordning till flygt, om denna lag antages. Men svenska folket, hvars förtroende vi ega, det blickar i denna afgörandets stund med förhoppning upp till oss. Och jag hoppas, att denna Kammare eller åtminstone dess majoritet icke skall svika dem i deras förhoppningar. På de skäl, som förut blifvit framlagda, såväl som dem jag nu anfört, yrkar jag afslag å Kongl. Maj:ts förslag och Lag-Utskottets nu föreliggande betänkande.

Herr Johan Jönsson: Jag har icke begärt ordet för att i någon mån klandra regeringen, derföre att den framlagt detta förslag; ty jag vet alltför väl att vi hafva en så upplyst Regering, att den icke kan framkomma med något förslag, som icke enligt dess öfvertygelse skall lända till rikets sanna väl. Dock måste jag beklaga, att den framkommit med detta förslag i dessa brydsamma och bekymmersamma tider. Såsom vi alla veta, hafva vi nu haft dåliga konjunkturer i landet, ingen arbetsförtjenst för arbetaren, förhöjda taxeringsvärden, tilläggsbevillning jemte andra skatter samt tullförhöjningar, hvarigenom folket gripes af utvandringslust och söker en fristad på främmande jord. Jag får säga, att, när jag senast besökte hembygden, så var detta ett samtalsämne hvart man kom. Jag samtalade med personer, tillhörande den jordbrukande klassen såväl inom som utom mitt kommittentskap; och öfverallt var första frågan den, huru det skulle komma att gå med det nu föreliggande förslaget. Derpå kunde jag icke svara, ty jag visste det icke. Mången rusthållare sade, att, om denna lag antages, så vore det bäst att realisera och flytta öfver till Amerika, medan man ännu kunde göra det, ty »vi rusthållare», tillade man, »äro redan

så tryckta af bördor, att vi icke förmå bära flera. För en sann fosterlandsvän är det icke roligt att åse, huru tusentals arbetsföra menniskor utvandra. När jag reste hit, fann jag vid hvarje station hundratals menniskor, som med bekymmerfulla anleten och gråtande ögon räckte handen till afsked åt närmaste vänner och bekanta. Och hvart skall väl allt detta taga vägen! Jo, antagligen leder detta förslag, om det går igenom, dertill, att utvandringslusten ökas i ännu högre grad.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Jag öfvergår nu till Utskottets betänkande. Jag begärde icke heller ordet för att klandra Utskottet, som framlagt detta förslag; ty äfven det har här handlat efter öfvertygelse och bästa vilja och förstånd. Det har på första sidan af sitt betänkande anmärkt, att »flera särskilda förslag, bygda på understundom helt skiljaktiga grunder, hafva för representationen framlagts, men i stridiga meningars brytning förkastats. *Stam med beväring* — stammen *värfvad* eller *indelt,* underhållen *af kommunen* eller *staten; beväringen,* att med stammen införlifvas, *mer* eller *mindre talrik, mer* eller *mindre öfvad* — en *ren värnpligtsarmé* med *lika öfning för alla* eller *större för en del särskildt uttagne*» — men alla dessa hafva strandat, säges det. Ja, vi hafva erfarenhet derom. Men — hvems är felet? Man vågar knappast påstå, att det är majoriteten i denna Kammare, som skall bära ansvaret derför. Jag föreställer mig att, om regeringen stält sig 1873 års skrifvelse till noggrann efterrättelse, så hade vi verkligen nu kunnat hafva en fullständig härorganisation genomförd. Då så icke skedde, hade regeringen åtminstone bort understödja majoritetens inom denna Kammare förslag vid 1878 års riksdag, hvilket förslag vid sammanräkning af rösterna inom båda Kamrarne befans hafva jemväl Riksdagens majoritet för sig. Men icke heller detta brydde regeringen sig om. Hade regeringen uppträdt till förmån för detta förslag, så skulle det helt säkert hafva blifvit antaget äfven af Första Kammaren, ty vi hafva exempel på, att denna Kammares majoritet kan säga ja till hvilket regeringens förslag som helst.

Vänder jag sedan bladet i Utskottets betänkande, så finner jag, att Utskottet gifvit en klar öfverblick öfver värnpligts-institutionens uppkomst och utveckling från 1812 till 1872 och visat, huru den småningom gått framåt sakta, men säkert.

Tager man ett fjät då och ett då, skola alla de gamla bördorna komma att finnas qvar och man skall då snart uppnå det af värnpligtens vänner åsyftade målet.

Längre ned på samma sida säger Utskottet: »men — förutom att det af lagstiftaren uttalade ordet under fredslugnet skärper känslan hos medborgarne af att staten icke skänker endast skydd och rättigheter, utan ock å sin sida kräfver skydd och pligtuppfyllelse, och kräfver dem icke blott i form af penningebidrag, utan i form af hvad som kännes tyngre, ett betalande med sin person» etc. Läggen dessa betänkansvärda ord på hjertat, mine Herrar, I, som

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

blott sträfven att bibehålla edra gamla rättigheter och af dem, som icke hafva några sådana, fordren de största uppoffringar för landets försvar. Jag tviflar icke på att folket både vill och kan försvara fosterlandet. Fördela skatterna lika på alla samhällsklasser, tag bort det politiska strecket, utjemna den kommunala rösträtten — med ett ord, gif folket något att försvara och jag tror, att det gerna skall offra lif och blod för konung och fädernesland, men icke kan man begära allt af ett folk, som icke fått något att försvara.

Jag kan icke hafva något att tillägga i denna fråga, då så mycket förut blifvit yttradt. Jag skall blott be att få bemöta några ord af en talare på stockholmsbänken, nemligen Friherre Leijonhufvud. Den ärade talaren frågade i skarpa ordalag: hvad vill majoriteten i denna Kammare, som alltid afslår regeringens värnpligtsförslag? Ingenting! svarade han. Den ärade talaren måtte icke hafva tagit kännedom om de motioner angående förslag till ny härordning, som majoriteten inom denna Kammare afgaf vid 1878 års riksdag, ty hade han det gjort, skulle han icke nu kunna framställa en sådan fråga. I dessa motioner har landtmannapartiet tydligt uttalat hvad det vill. Majoriteten har velat bygga försvaret på den breda grundvalen af största delens af svenska folket önskan och behöfver derför icke ändra sin åsigt vid hvarje nytt förslag, som framkommer från regeringen. Man skulle i stället kunna fråga: hvad vill minoriteten inom denna Kammare, som ändrar sin åsigt för hvarje gång regeringen kommer fram med ett nytt förslag och till och med nästan beskyller dem, som icke hafva lika lätt att ändra sina åsigter, för landsförräderi? Sådant går icke i längden. Om icke skattebördorna lindras och äfven folket beviljas fri- och rättigheter, ser det sig slutligen nödsakadt att lemna sitt fädernesland för att söka en fristad på annat håll.

På grund af hvad jag nu anfört yrkar jag afslag såväl på Kongl. Maj:ts proposition som den nu föredragna paragrafen i Utskottets betänkande.

Herr Giöbel: Jag har icke den förmätenheten att efter alla de skäl, som af flere framstående talare blifvit anförda både för och emot det föreliggande förslaget, tilltro mig kunna säga något nytt. Jag skulle icke heller hafva tagit Kammarens tid och uppmärksamhet i anspråk, om jag icke dertill ansett mig särskildt manad på grund deraf, att jag tillhör dem af Kammarens ledamöter, som från sina valmän mottagit skrifvelser och adresser, alla med uppmaning att yrka afslag på det af regeringen framlagda förslaget till värnpligtslag. Denna hemställan från en del af mina komittenter gör, att jag anser mig skyldig att öppet uttala min åsigt i frågan.

Jag kan för min del visserligen hysa många betänkligheter mot det föreliggande förslaget. Jag skulle bland annat hafva önskat, att åldersklasserna icke varit så många, och jag tror, att det hade varit lättare att med folkmedvetandet införlifva en lag, som icke framstälde gagnlöst stora och motbjudande anspråk.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Det skall säkerligen också blifva regeringen svårt att tillämpa en lag, som icke af folket i dess djupaste rötter erkännes vara billig och ledande till ett erkändt godt ändamål.

Det har talats om att denna lag väckt en sådan allmän oro i landet. Detta torde icke kunna förnekas, men jag tviflar att denna fråga någonsin skall kunna lösas, utan att en sådan oro skall uppstå hvarje gång frågan återkommer?

Jag är för min del fullt öfvertygad att den grundskattereglering, som från majoritetens inom denna Kammare sida främst påyrkas, har understöd af större delen af landets befolkning. Jag tror nemligen, att alla jordegare och synnerligast mindre hemmansegare oeftergifligt yrka derpå — och den till mig enskildt stälda skrifvelsen ger stöd för denna åsigt — de yrka på, säger jag, att grundskatterna regleras, innan denna fråga afgöres. För min del är jag också öfvertygad om, att skattereglerings frågan är af den betydelse för landet, att man måste medgifva, att den icke bör falla; men jag tror äfven att den icke är eller bör vara beroende af den fråga, som nu föreligger. Jag tror nemligen att försvarsväsendet kan ordnas oberoende af grundskattefrågan, ty denna senare skall organiskt lösa sig sjelf efter hand; och jag har det förtroende till våra administrativa institutioner, att, om denna beväringslag, oaktadt alla betänkligheter deremot, nu antages, saken skall utveckla sig så, att de många farhågor, som uttalats emot förslaget, skola visa sig grundlösa.

Då jag icke tilltror mig att afgöra, hvilketdera som må till sina följder blifva för fosterlandet gagneligast, antingen lagförslaget nu faller, såsom jag eger all anledning förmoda, eller om det af Riksdagen antages, vill jag för min del likväl icke taga på mitt ansvar någon del af de möjligen beklagliga följderna af ett afslag, och beder derföre att få instämma med professor Hammarskiöld, i det jag tillkännagifver, att jag kommer att rösta för bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Aug. Börjesson: Då jag är den femtionde i ordningen bland de talare, som anmält sig, och det är anledning förmoda att ytterligare femtio talare efter mig vilja gifva sina åsigter tillkänna, så skall jag icke besvära Kammaren med något längre anförande, utan inskränker mig till att helt enkelt yrka afslag å såväl Kongl. Maj:ts som Lagutskottets föreliggande betänkande.

Herr Svensén: Då jag för Kammaren tillkännagifver, att jag kommer att förena mig med dem, som yrka afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets betänkande, så inskränker jag mig till att i korthet åberopa de många skäl, som redan blifvit under denna diskussion framstälda i samma rigtning. Jag ber blott att få påpeka några särskilda förhållanden, som under diskussionen blifvit framhållna.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Från ministerbänken uttalades i lördags hårda ord. Landtmännen borde ej spänna sina anspråk för högt, helst antalet af *städernas representanter hastigt ökades* och den dag kunde komma då landtmannapartiet ej längre vore majoritet i Kammaren, derför vore bäst att ödmjuka sig i tid.

Härpå vill jag blott svara: att svenska folkets representanter i sin egenskap af lagstiftare icke äro bundna af andra *föreskrifter än grundlagens bud,* och *allra minst* af några befallningar från ministerbänken.

Från stockholmsbänken har talats om, att den ene rusthållarens son inför värnpligtslagen vore *lika med den andres,* vare sig att rusthållaren vore general eller bonde. — Så sade ock år 1812, då första beväringslagen stod på dagordningen, en general af då varande första ståndet till en *dala*riksdagsman. »Jaa», svarade dalkarlen, »det blir väl sådan jemnlikhet att din sons käpp kommer att dansa på min sons rygg».

En annan talare på statsrådsbänken kunde ej se den *gnista,* som skulle tända minan, hvarmed landtmannapartiet ämnade spränga det *gamla skatteväsendets klippfasta mur.* Jo, herr statsråd, en sågan gnista finnes, om Ni än ej ser den, och den gnistan heter: *sanning och rätt.* Och var förvissad derom, att allmogen ej skall släppa sitt tag, förrän denna klippfasta mur blifvit så grundligt bortsopad, att intet enda spår vittnar för kommande slägten hvar den stått. Gif oss vår rätt och kom så med hvad nödigt och nyttigt är i försvarsfrågan, jag vill då se den som röstar afslag.

Men *intilldess att rätt vederfares allmogen,* yrkar jag afslag å såväl det föreliggande förslaget som hvarje annan framställning i samma syfte.

Herr J. M. Svensson: Då jag för att icke förlänga diskussionen endast anhåller att få yrka afslag å den Kongl. propositionen och å Utskottets föreliggande betänkande, ber jag att till stöd härför få åberopa de skäl, som Herr Anders Persson i sin afgifna, vid Utskottets betänkande fogade reservation anfört.

Herr Mejenquist: Min ståndpunkt till föreliggande förslag är den, att jag önskar ett försvar bygdt på stam och beväring och äfven en lag derför, men att gemensamt med försvarets ordnande äfven tages hänsyn till nämnde försvars underhåll, som bör ske lika af hela svenska folket efter dess förmögenhet, samt i sammanhang med grundskatternas afskrifning; men som det nu föreliggande förslaget icke upptager något sådant, utan endast en tillökning i åldersklasserna för de värnpligtsskyldige samt en lag derför, så yrkar jag i likhet med många föregående talare rent afslag, så väl å den Kongl. Propositionen som å Utskottets betänkande.

Herr Dahl: Om man än af grannlagenhet mera sällan be-

gagnar sin yttranderätt, så gifves det dock fall, då man känner sig skyldig att uttala sin mening tydligare, än genom den slutna voteringssedeln. Jag finner det lätt förklarligt, att, när det gäller att lagstifta för ett lands framtid i vigtigare angelägenheter, meningarne inom representationen kunna vara mycket delade, äfven om alla i hufvudsak vilja fram till samma mål. Så är ock händelsen i fråga om ordnandet af vårt lands försvar. Under ett och ett halft decennium har denna fråga stått på dagordningen; det ena förslaget har aflöst det andra, utan att densamma kommit ett enda steg framåt, om jag undantager 1872 års Riksdags beslut angående afskaffande af den då medgifna rättigheten till lega och friköpning, ett beslut i hvilket jag hade glädjen att få deltaga och hvilket jag alltid skall räkna bland mina bästa minnen från min riksdagsmannaverksamhet. Hvad beträffar nu föreliggande förslag, så är det obestridligt, att det kräfver högst obetydliga penningeuppoffringar, och bör det sålunda, ur denna synpunkt sedt, icke väcka några betänkligheter. Vidare måste det medgifvas, att det bättre regelbinder och ordnar den allmänna värnpligt, hvilken redan vid 1872 års riksdag blef i princip godkänd, och att det mycket nära ansluter sig till de förslag, som sedermera i den ena eller andra Kammaren blifvit, med eller utan särskilda vilkor, antagna. Jag har, så mycket som mina öfriga göromål det tillåtit, egnat både tid och arbete åt denna fråga, för att för mig klargöra, hvad förut blifvit i densamma åtgjordt. Om jag icke visste, att efter mig ett par tre tjugutal talare begärt ordet, så skulle jag ur mina anteckningar måhända kunna hafva åtskilligt af intresse att derom meddela, men nu finner jag det icke tillständigt att dermed upptaga Kammarens tid. Jag vill endast nämna, att jag funnit att uti alla de härordningsförslag, som blifvit framstälda, man alltid utgått från förutsättningen om nödvändigheten af att utsträcka den allmänna värnpligten. Likaså har jag kommit till den öfvertygelsen, att antagandet af föreliggande förslag icke kan sägas lägga något bestämdt hinder i vägen för ett framtida beslut i fråga om en härorganisation i den ena eller andra rigtningen. Äfvenledes håller jag före, att genom antagande af föreliggande förslag man verkligen icke kan frukta eller hoppas — detta beroende på den olika ståndpunkt man i frågan intager — indelningsverkets fastläsande, lika litet som jag tror, att derigenom undanskymmas eller förmörkas förhoppningarne att kunna komma till ett jemnare fördelande af skattebördorna och de medborgerliga skyldigheterna, som man hittills alltjemt önskat och begärt.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Men jag må också upprigtigt tillstå, att jag mot förslaget haft åtskilliga betänkligheter. I fråga om dess betydelse såsom en länk i ett fullständigt härorganisationsförslag har jag, i saknad af egna fackstudier, naturligtvis måst lyssna till sakkunniges omdömen, och dessa hafva visserligen icke alltid utfallit sammanstämmande. Man har således sagt mig — och jag vill tro det — att den föreslagna

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

öfningstiden är i allmänhet för kort och snart nog kräfver en ganska betydlig utsträckning. Dertill kommer, att nödigt befäl skall saknas, hvilket kommer att vålla svårighet att, i händelse mobilisering ifrågakommer, öfva och använda det talrika manskapet. Afhjelpandet af dessa olägenheter skall redan medföra betydliga kostnader, hvilkas belopp nu icke kan bestämdt beräknas.

Att vårt försvar *måste* förstärkas och att landet *måste* offervilligt bära de bördor, som deraf blifva en följd, det kan och får ingen fosterlandsvän förneka; men då vi nu hafva en skattereglerings-komité, som har i uppdrag att arbeta på en utredning af våra invecklade skatteförhållanden och som fortfarande arbetar derpå för att kunna en gång framlägga förslag till utjemnande af skattebördorna och de medborgerliga skyldigheterna, så må jag öppet tillstå, att jag helst skulle hafva sett, att det nu föreliggande förslaget icke just vid denna tidpunkt framkommit. Vi hade kanske behöft mera tid för att i åtskilliga hänseenden bättre ordna vår inre hushållning, för att kunna få klarare för oss landets verkliga ekonomiska ställning och huru stora bördor det kan vara i stånd att under närmaste framtiden bära. Ty lika säkert som det är, att för ett krigs förande fordras för det första penningar, för det andra penningar och för det tredje penningar, såsom en snillrik organisatör lärer hafva yttrat, lika påtagligt synes det vara, att i våra dagar en tidsenlig härorganisation måste kräfva ganska betydliga kostnader. Om vi t. ex. nu haft att genomföra 1878 års härordningsförslag, undrar jag just, i betraktande af de rådande ekonomiska bekymren, huru vi skulle kunnat reda oss med de kostnader, som detta förslags genomförande måste hafva förorsakat. Då det emellertid nu visat sig alldeles omöjligt, trots allt grubblande, att framlägga ett amendement, egnadt att bereda väg för ett mera tillfredsställande förslag, måste jag i konseqvens med beslutet 1872, i hvilket jag deltog, taga det föreliggande förslaget sådant det är, trots mina här öppet uttalade betänkligheter, och får jag således sluta mig till dem, som yrkat bifall till detsamma.

Herr Otterborg: Herr Talman! Det synes mig här redan vara taladt så mycket både väl och illa om det nu förevarande förslaget till värnpligtslag, att jag för min del ej skall försöka att framkomma med något nytt, vare sig i den ena eller andra rigtningen; de varda väl kommandes efter mig, som göra det. Och som jag ej *kan* tala *väl* om förslaget oeh ej heller *vill* tala *illa* derom, beder jag endast få anföra, att jag kommer att rösta för afslag å såväl Kongl. Maj:ts nådiga proposition som Lag-Utskottets betänkande.

Herr Casparsson: Innan jag yttrar mig i sjelfva frågan, ber jag att, blott i förbigående, få rigta ett par ord till en talare, som i Lördags hade ordet, Herr Carl Anders Larsson. Han upprepade

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

nemligen ett yttrande, som han vid 1869 års riksdag framslungade mot den dåvarande krigsministern. Den värde talaren synes mig dock hafva ett tillräckligt förråd på naturlig godmodig, om också just icke så fin humor, för att icke behöfva ur minnets skräpkammare framleta dylika uttryck. Om jag icke missminner mig, fick han, då detta yttrande första gången fäldes, derför en tillrättavisning af — som han brukar säga — »vännen» Key; och jag får tillägga, att denna tillrättavisning var fullt befogad.

Hvad sjelfva saken beträffar, så, när man, som jag, deltagit i pröfning af alla möjliga och omöjliga förslag i försvarsfrågan under den nya Riksdagsordningen, från 1867 års »kommunalsoldater» till 1878 års »stadssoldater», kan jag icke neka till att jag med något blandade känslor mottog det förslag till försvarets förstärkande, hvarom vi nu öfverlägga.

Det är två principer, hvarom de i öfrigt skiftande meningarna i försvarsfrågan kunnat enas. Den ena är, att försvaret borde byggas på stam och beväring, och denna princip finnes, om ock, jag medgifver det, i mycket dunkla konturer framstäld i 1873 års skrifvelse. Denna princip frånträddes i det till 1875 års riksdag framstälda förslag. Den andra går ut på en utsträckning af värnpligten. Men hvad innebär en utsträckt värnpligt? Hvarje pligt måste ytterst grundas på förmågan, ty der förmågan saknas, kan icke pligten utkräfvas, såsom också medgifves i andra paragrafen af nu föreslagna lag. Hvad betingar då förmågan till en utsträckt värnpligt? Jo, utsträckt öfning! Alla äro nemligen ense om, att den nu varande öfningstiden är alldeles otillräcklig för en tjenstetid af fem år, och deraf synes det mig nödvändigt följa, att vill man utsträcka tjenstetiden till tjugu år, måste man också utsträcka öfningstiden — ett annat förfaringssätt är en logisk orimlighet och en militärisk oformlighet. Man har invändt, att denna lag innebär ingenting annat än hvad hvarje svensk man frivilligt bör erbjuda, nemligen att försvara sitt land. Ja, ställer man sig på frivillighetens ståndpunkt, då offrar man sig, utan att uppställa någon motfordran; men sätter man lagens: »*du skall*» i frivillighetens ställe, då har lagen också motsvarande skyldighet. Den bör då tillse, att förmågan sättes i jemnhöjd med förpligtelsen genom tillräcklig öfningstid, hvarjemte befäl, beväpning och utredning äro ganska nödvändiga förutsättningar för förpligtelsens utkräfvande. Nödig öfning är icke här ifrågasatt, och att de andra vilkoren förefinnas vågar jag betvifla.

Man har under försvarsfrågans föregående skeden fäst största vigt vid öfningstidens utsträckning. Det var först vid 1877 års riksdag man framkom med ett förslag om densammas nedsättande. Hittills hade man alltid ansett 90 dagars öfning såsom det minsta, man kunde fordra, men nämnda år föreslog Kongl. Maj:ts regering öfningstiden till 62 dagar. Jag hade då förtroendet att sitta inom det särskilda Utskott, som handlade frågan. Jag ifrågasatte inom Utskottet öfningstidens utsträckning till 90 dagar, men jag möttes

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

med det skälet, att då Kongl. Maj:t icke begärt mera än 62 dagar, kunde man icke ifrågasätta mera, och jag medger, att skälet var slående. Nu har man ytterligare nedsatt anspråken till, såsom orden lyda: »den tid som nu är eller genom lag framdeles varder bestämd» — ett något sväfvande uttryck, hvarför också Lag-Utskottet välbetänkt preciserat uttrycket och bestämt tiden till 30 dagar. Inom djurverlden finnes ett djur, hvars bakre extremiteter äro oformligt långa, under det de främre deremot äro korta och svaga. Jag tror, att detta förslag kan anses intaga samma plats bland värnpligtslagar, som Kängurun inom djurverlden, med den skilnaden likväl att här äro de främre extremiteterna oformligt långa, medan de bakre, som skola uppbära hela systemet, äro oformligt korta. Tjugu års värnepligt bygd på trettio dagars öfning!

Det är naturligt, att hvad jag, såsom icke varande fackman, säger, icke kan eller bör förtjena något afseende i militäriskt hänseende, men jag skall be att, såsom jag alltid gör i dylika saker, få åberopa fackmäns uttalanden. 1865 års landtförsvarskomité, bland hvars många framstående ledamöter den nuvarande krigsministern för visso var den icke minst framstående, yttrar sig sålunda: »*att låta armén vid krigets första utbrott svälla med mindre öfvadt manskap till samma styrka som stammen, går sannerligen icke an, då vi icke hafva rekrytarméer att mot oss vänta, utan de som äro bland Europas bästa. Det går icke längre an, att vi i det militäriska Europas åsyn stå med så otillräckligt öfvade stridskrafter*».

Hans Excellens Herr Statsministern anförde i förrgår såsom skäl för förslagets antagande, att vi i detta fall stå inför Europas ögon. Det må så vara, men det militära Europa har skarpa distanskikare, och jag för min del är fullt öfvertygad om, att vi genom förslagets antagande icke skulle stiga i det militära Europas aktning just derför att uppgiftens storhet och medlens litenhet stå i sådant skriande missförhållande till hvarandra. Hade jag den förtröstan, som majoriteten i denna Kammare, att den kombinerade försvars- och grundskattefrågan snart skulle gå sin lösning till mötes, och vi då erhålla en längre öfning, så erkänner jag, att dessa betänkligheter skulle försvinna, men som jag har en annan uppfattning eller att dessa frågors lösning är långt aflägsen, måste jag hysa de största betänkligheter mot lagens antagande i dess nuvarande form.

Jag har här hört invändas, att det icke är fråga om att använda mer än sex åldersklasser i annat fall än af yttersta behof, och att de andra sex klasserna icke skulle komma att inkallas. Ja, i så fall är detta endast en lag på papperet, en pappersorganisation, och ur den synpunkten kunde det vara likgiltigt, om den antages eller ej. Den förre Krigsministern hade dock en annan åsigt, då han den 23 April 1877 yttrade sig i denna Kammare. Sedan han nämnt den siffra, hvartill vi borde beräkna våra stridskrafter, och ansett, att den borde uppgå till 100,000 man, fortsätter han: »Om man efter allmänt antagna grunder beräknar ytterligare en tredjedel af

denna styrka till depôter och ersättningstrupper, samt för att betjena densamma, 15 à 16,000 man, och derjemte, såsom billigheten fordrar, icke i första hand utkommenderar de oöfvade eller mindre öfvade yngsta årsklasserna, kommer man till det resultat, att med Sveriges nuvarande folkmängd skulle behöfvas tolf årsklasser för att uppbringa hären till nyssnämnda numerär». Jag medger, att detta uttalande står i strid med de uttalanden, vi af andra fackmän hafva hört, men hvilka som hafva rätt, törs och vill jag icke här afgöra.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Men om detta förslag ur militärisk synpunkt icke innebär någon väsentlig förstärkning af vårt försvar, så inskränker det sig till en blott registrerings- och kontrollapparat. Jag medgifver gerna, att en bättre kontroll öfver de värnpligtige är af högsta behofvet påkallad, men för att åstadkomma en sådan kontroll, tror jag icke vi behöfva en så vidlyftig apparat, som här är föreslagen. Jag vill i det fallet återigen åberopa uppfattningen hos 1865 års landtförsvarskomité. Den hade tänkt sig saken mycket enklare; den ansåg att kontrollen skulle grundas »hufvudsakligen på civila och möjligen till en del komunala myndigheters verksamhet».

Jag medgifver villigt, att kontrollen enligt detta förslag blir vida fullständigare, men jag tror dess antagande icke vara alldeles nödvändigt för att åstadkomma en åsyftad kontroll, då ganska mycket kan på administrativ väg härutinnan åtgöras. Men hvad vi åter härför ovilkorligen behöfva, är penningar, och jag hoppas och önskar, att, oberoende deraf om denna lag antages eller icke, Stats-Utskottet ville tillstyrka beviljande af de 25,000 kronor, som Kongl. Maj:t begärt för detta ändamål.

Här har mycket talats om hvad vi *icke* hafva, nemligen en massa värnpligtige, som uteblifva vid mönstringarne, — och jag medgifver, att siffran på de uteblifne är beklagligt stor — men deremot har jag icke hört talas om hvad vi verkligen hafva. I de tabeller, som finnas den Kongl. Propositionen bilagde finner man att af första och andra klasserna år 1878 49,484 och år 1879 51,908 man vapenöfvats. Beräknar man efter antagna grunder afgången inom hvardera af de tre återstående årsklasserna till $2^1/_2$ procent, så lemna dock dessa tre årsklasser en tillgång af öfver 65,000 man. Vi se således att det antal, vi för närvarande hafva att uppställa, icke är så obetydligt, och jag är öfvertygad, att man genom en verksammare kontroll skulle kunna uppbringa denna siffra ännu högre. Likaledes är jag fullt öfvertygad om, att man med denna siffra har så mycket folk, som man med den ringa öfningen någonsin kan våga insätta i den nu befintliga arméns led, ty att ännu mera utspäda den nuvarande stammen, skulle enligt all militärisk erfarenhet leda till fullständig upplösning af det hela. Då 1865 års landtförsvarskomité uttalade nyss anförda omdöme hade ännu icke erfarenheterna från Sadowa och Sedan och af den nya eldtaktiken gjort sig gällande, och jag är derföre fullt öfvertygad att hvad 1865 års landtförsvarkomité uttalade om faran af att använda mindre öfvadt

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

manskap nu gäller i ännu högre grad. Det är således först och sist på denna fråga om *öfningen*, som hela saken beror.

Hvarför hafva vi då ännu icke lyckats få en sådan tillräcklig öfningstid? Jo, derför att frågan om öfningstiden sammanhänger med frågan om arméorganisationen i sin helhet, och frågan om arméorganisationen med frågan om grundskatterna och hela den sammangyttring af frågor, som man genom 1873 års skrifvelse sammanrört. Jag har för min del icke någon tro på den frälsande kraften hos knektekontrakten, men jag sätter heller icke någon tro till den frälsande kraften hos detta värnpligtsförslag, och då jag sålunda icke tror på den frälsande kraften hos någondera af de åsigter, som här bekämpa hvarandra, står jag genom en förunderlig förhållandenas ironi i denna fråga på gränsen af nihilism. Men vill man, för att begagna ett militäriskt uttryck, försöka en *genombrytning* ur den hopplösa ställning, hvari frågan kommit, då är jag med. Vill regeringen sätta sig i spetsen för en sådan genombrytning, så följer jag. Vill en fraktion af Riksdagen försöka en sådan, så följer jag. Icke så, att man skulle bryta de löften, som gifvits, om skattefrågornas lösning, men så, att ett fullständigt särskiljande af dessa frågor åstadkommes och att försvarsfrågan derigenom löses från det kausal- och underdånighetsförhållande, hvari den nu står till grundskattefrågan. Blefve försvarsfrågan på detta sätt åter frigjord, tror jag det skulle framkalla ett jubel i hela Svea land. Jag vet icke, men jag tycker tecken tyda på, att vi nu stå nära utbrottet af denna själarnes flamma, som kan medföra en sådan åsigternas brytning, och då hoppas jag äfven, att vi kunna få en värnpligtslag, hvilken, på samma gång den utsträcker tjenstetiden, äfven utsträcker öfningstiden, och sålunda utgör ett sant och lefvande uttryck af nationens uppfattning af sakens militära vigt och betydelse.

Jag tillåter mig icke att nu framställa något yrkande; och huru jag i denna fråga kommer att votera, beror helt och hållet på de uttalanden, som kunna ske för lugnande af de utaf mig nu uttryckta farhågor. Kunna de icke lugnas, och jag tror det blir svårt, kommer jag att rösta nej till förslaget.

Friherre *Cederström* instämde med Herr Casparsson.

Chefen för Kongl. Landtförsvarsdepartementet Herr Statsrådet Rosensvärd: Jag hade icke väntat att i dag behöfva besvära Kammaren med något yttrande, då redan så mycket blifvit taladt både för och emot detta förslag; men då jag personligen af en ärad talare midt emot mig blifvit, jag vill icke säga interpellerad, men åtminstone apostroferad, har jag ansett mig pligtig att ånyo uppträda och på några ögonblick taga Herrarnes tid i anspråk.

Den ärade talaren yttrade sig om 1865 års landtförsvarskomité och de åtgöranden, jag såsom komitéledamot dervid kunde hafva haft. Jag får då säga, att de åsigter om nödvändigheten af en ökad öf-

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

ning för de värnpligtige, som å denna komité då uttalades och af mig delades, dessa åsigter hyser jag ännu och jag vet icke något af mina åtgöranden sedan den tiden, som på något vis gått i en rigtning tydande på motsatsen.

Den ärade talaren yttrade vidare att, såsom hans ord föllo, att Kongl. Maj:t genom nu framlagda förslag skulle nedsätta fordringarne å de värnpligtiges öfning till den nuvarande öfningstiden, eller 30 dagar. Jag vill hoppas att den ärade talaren står ensam i denna sin uppfattning af Kongl. Maj:ts förslag. Kongl. Maj:t har icke föreslagit någon lag om öfningstiden för de värnpligtige, utan ett förslag till värnpligtslag. Detta om jag håller mig till det formella i denna lag — och håller jag mig till de åtgöranden, som blifvit en följd af en lika lags behandling inom det särskilda Utskott, af hvilket både den ärade talaren och jag voro ledamöter, så var frågan om utsträckning af öfningstiden icke föremål för värnpligtslagen, utan för en särskild öfningslag. I öfrigt tror jag, att det, såväl af motiven, hvarför denna lag blifvit framlagd, som af Lag-Utskottets betänkande och äfven af den diskussion som här blifvit förd, temligen tydligt framgår, att detta förslag icke gifvit sig ut för att vara någon organisation och det har icke heller gifvit sig ut för att vara något annat än den verkligen är, en ren värnpligtslag, hvari frågan om den öfning, som de värnpligtige i framtiden borde undergå, för att vinna sin utbildning, skulle blifva beroende af den särskilda lag, som kunde blifva af Riksdagen antagen. Men, frågar man, hvarför har då denna lag på detta sätt, så enstaka blifvit framlagd? Månne icke den ärade talaren sjelf derpå lemnat ett ganska godt svar, nemligen det att frågan om öfningstiden sammanhänger med frågan om en blifvande härordning, om knektekontrakten, om indelningsverkets afskrifvande och grundskatternas upphörande med mera? Så är det. Derför att detta är en så stor och genomgripande fråga, som icke i detta nu och på en gång kan lösas, derför har detta förslag bort nu framkomma *ensamt* eller ock icke framkomma alls. Skälen, hvarför regeringen ansåg att denna fråga nu borde och kunde framkomma, hafva såväl af regeringens egna ledamöter, som af Lag-Utskottet och af åtskilliga ledamöter af Kammaren, hvilka talat för bifall till detsamma, blifvit framhållne, hvarför jag icke nu torde behöfva, med anledning af den ärade talarens yttrande, upprepa desamma. Jag vill dock bland dem nämna den större ordning som derigenom skulle åstadkommas, och jag vill erinra om äfven något annat som är vigtigt, ja, så vigtigt att den fruktan, som samme talare hyste, för att ett bifall till förslaget icke skulle verka på opinionen inom och utom landet såsom något stärkande för försvaret, endast derigenom borde vika. Det är den i första paragrafen af lagförslaget uttalade grundsatsen: »hvarje svensk man är värnpligtig från och med det kalenderår, under hvilket han fyller tjuguett år, till och med det, under hvilket han fyller fyratio år.» Det är en stor och genomgripande princip och endast genom dess antagande skulle på 1880 års Riks-

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

dag tryckas en prägel af fosterlandskärlek och ömhet om landets försvar, som icke ett afslag kan derpå trycka.

Medan jag har ordet, vill jag upptaga till bemötande det många gånger upprepade och, så vidt jag icke missminner mig, äfven af den siste ärade talaren gjorda påståendet att tolf åldersklasser af beväringen vore för mycket. Dervid måste naturligtvis i första rummet ännu en gång erinras derom att denna lag icke har anspråk på att vara en organisation af landtförsvaret eller någon definitiv lösning af den stora arméfrågan och således icke att skapa tillgång af värnpligtige endast för fyllandet af de ramar, hvarpå den nuvarande organisationen lemnar tillgång. Hvarken vid 1877 eller 1878 års riksdag hafva de 12 årsklasserna ansetts vara för mycket, och varit ett skäl till motstånd emot lagens antagande. Då så är, hvad kan då vara anledningen dertill, att nu 12 årsklasser anses vara så mycket och lemna så stort öfverskott af värnpligtige? Jo, skälet dertill är antagligen, att man vill tillämpa lagen uteslutande på den nuvarande härordningen och vill i det framlagda förslaget se en definitiv slutpunkt, der man skulle stanna. Men så har icke regeringen sett saken, och derför hafva det antal årsklasser bibehållits, som redan förut, ehuru vid olika tillfällen, blifvit af båda Kamrarne godkändt.

Om man nu vill af de siffror, som förekomma i bilagan till statsrådsprotokollet som åtföljer den Kongl. propositionen, hemta en grund för beräkning af hvad dessa årsklasser skulle utgöra, så förvillar man sig helt och hållet. Dessa siffror, som endast äro afskrifna ur officiela uppgifter, visa förhållandet emellan mönstringsskyldige och uteblifne ifrån mönstringarne, samt mellan approberade och uteblifne från mötena; de visa alls intet annat och hafva ej heller afsett att visa något annat. Kastar man en blick på dessa siffror, så framgår deraf, att, medan de mönstringsskyldige år 1870 utgjorde 43,000 — jag utesluter hundratalen — så uppgingo de 1879 till 60,000; således en tillökning på 10 år af 37 procent. Tager jag de öfningsskyldige approberade, så utgjorde de år 1870 ett antal af 18,000 och 1879 af 29,000, alltså en tillökning af 60 procent. Det ligger ju öppet i dagen för en och hvar, som vill derät egna någon uppmärksamhet, att antalet af en årsklass värnpligtige i det stora hela måste rätta sig efter folkmängden; och en hvar lär inse, att icke folkmängden på 10 år vuxit med 37 eller 60 procent. Hvad är då orsaken till detta missförhållande? Jo, 1860 års beväringslag stadgade, att enhvar, som uteblef från mönstring med första klassen eller, om han blifvit mönstrad och godkänd, uteblef från öfningarna, skulle öfverföras till följande årets klass, och om försumligheten fortfore på samma sätt år efter år, öfverföras till första årsklassen, till dess han blefve 40 år. Derigenom och ju större försummelse härvid skedde, desto större blef antalet af dem, som årligen öfverfördes till första klassen; och detta antal kunde ständigt växa intill 20 år efter föreskriftens införande. På detta sätt måste första årsklassen visa en onaturligt stor tillväxt emot verkliga förhållandet. Första årsklassen ut-

göres egentligen af dem, som äro 21 år gamla. Ser jag då efter förhållandet under år 1878, så var hela antalet mönstringsskyldige 55,000, men deraf endast 39,000 vid 21 års ålder. De approberade under nämnda år utgjorde i första klassen 27,000, men approberade af 21 års ålder endast 24,000; och detta senare var en ovanligt hög siffra, ty de närmaste åren förut utgjorde de endast resp. 22,000 och 21,000. Sådana variationer uti en visserligen progressiv tillväxt, men som ändå icke tilltager jemnt, förekommer ständigt i befolkningsstatistiken. Orsakerna dertill skulle vara för vidlyftigt att här vidröra. Folkmängden under samma tid, nemligen åren 1870—1878 ökades endas med 8 procent. De approberade tjuguettåringarnes antal 1878 hade tillväxt med 11 procent, men år 1877 med 8 procent, alltså lika med folkmängden. Vill jag således veta hvad en årsklass i verkligheten utgör, så måste jag endast taga tjuguettåringarna. Dessas förhållande till folkmängden visar sig vara ungefär en half procent, och detta är just den beräkningsgrund, som blifvit antagen efter andra länders erfarenhet. Denna beräkningsgrund användes vid uppgörande af 1875 och 1877 årens arméförslag och äfven inom det särskilda Utskottet vid 1878 års riksdag. Utgår jag nu derifrån och tillika antager samma afgång inom åldersklasserna, som vid nämnda tillfällen beräknades efter den erfarenhet som vunnits inom andra länder, så skulle på 12 klasser afdraget utgöra 23 procent. Tolf gånger första årsklassen, antagen till en styrka 24,000, minskadt med 1,500 man för flottan, eller 22,500 gör 270,000. Om derifrån afdrages 62,000 eller 23 procent återstår såsom slutsumma 207,900 för tolf samtlige klasser under förutsättning att de alla blifvit uppbådade och allmän inställelse egt rum.

Ser jag nu till, huru stor styrka värnpligtige de olika organisationerna förutsätta, så skulle enligt såväl 1875 års förslag som det af år 1878 erfordras ungefär 146,000 personer för en armé, med ungefär 97,000 stridande, 16,000 icke stridande och circa 32,000 för depoterna. Antag nu denna siffra, 146,000 värnpligtige, och af hela tillgången 207,000 återstår då blott såsom öfverskott circa 61,000 man, fördelade på hela landet. Alla dessa beräkningar äro naturligtvis endast approximativa. Grunden är erfarenheten, som vi olyckligtvis ej ega inom landet, emedan vårt kontrollsystem ej lemnar någon möjlighet att samla de nödiga materialierna, utan en erfarenhet från andra länder, der värnpligtssystemet längre tid blifvit tillämpadt. Men, såsom jag nämnt, dessa grunder för beräkningarne torde icke vara så origtiga då en af dem, också hemtad från samma erfarenhet, nemligen den att en klass approberade värnpligtige anses svara mot en half procent af befolkningen, visar sig slå in på tjuguettåringarna. Deremot förekomma andra erfarenheter, hvilka visa att beräkningar i detta afseende ofta lemna en brist. Jag anförde ett exempel härpå i Första Kammaren och kan göra det äfven här. När Belgien under 1870 års krig, icke för att kasta sig in i krigets gång, utan

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

endast för upprätthållande af sin neutralitet och i ändamål att dess område ej skulle af någondera af de stridande parterna beträdas, skulle vid gränsen uppställa sin armé, beräknad till 100,000 och oaktadt efter de kontingenter som under loppet af 1868—70 hade varit inkallade, man ansåg sig kunna påräkna 104,000 man, lyckades man aldrig samla mer än 72,000 under fanorna. Går jag till Danmark, under krigsåret 1864, så måste 11 åldersklasser uppkallas för att få under vapen en styrka af 55,000, motsvarande $2^3/_4$ procent af landets dåvarande befolkning. Efter denna beräkningsgrund, eller $2^3/_4$ procent af befolkningen skulle hos oss 11 årsklasser med en befolkning af fyra och half million lemna 126,000 man. Häraf torde Herrarne finna att antagandet, det 12 åldersklasser skulle lemna ett ofantligt och öfverflödigt stort antal värnpligtige, ej har sannolikhet för sig.

Jag har uppehållit Kammaren med dessa siffror och beräkningar derför att man så ofta anfört, att de tolf åldersklasserna äro för många icke allenast för den nuvarande, utan äfven en blifvande organisation. Erfarenheten från andra länder bestyrker icke ett sådant påstående, och förr än vår egen erfarenhet i detta hänseende kan tala, får man tro på andra länders.

Jag vill icke upptaga tiden med att besvara åtskilliga anmärkningar af kanske mindre betydenhet, som blifvit framstälda mot förslaget. Jag vill blott besvara några få. De, skäl, som man anfört mot förslaget, äro många och långa. Det är gifvet att, då man principielt icke vill en sak, det ligger i den menskliga naturen att man söker och äfven finner en massa af fel. Men om man grupperar dem, torde de egentligen vara: att tiden för förslagets framläggande är oläglig, att förslaget strider emot knektekontrakten; att det strider mot opinionen inom landet och att det skulle medföra, att befolkningen ställes under militäriskt tryck under loppet af 20 år. En stor del af dessa anmärkningar äro redan förut besvarade. Hvad knektekontrakten angår, är det en fråga, i hvilken jag ej gerna vill ingå, då det skulle taga för lång tid. Mycket har sagts för och mycket mot; men min öfvertygelse är, att det nu föreliggande förslaget icke behöfver uppröra frågan om knektekontrakten. En annan åsigt har väl uttalats såväl inom denna Kammare som i Medkammaren, men jag ber att få nämna, att i Medkammaren icke egentligen yrkats afslag å lagen, utan att, om detta lagförslag antages, lagen icke skulle få tillämpning på dem, som genom knektekontrakten ansett sig skyddade från all utskrifning, äfven annan än den, hvarifrån befrielse vunnits genom knektekontrakten. I detta afseende har föreslagits ett tillägg till lagen, hvarigenom den som innehade berustadt eller roteradt hemman och ensam svarade för hemmanets utskylder och onera icke skulle tillhöra beväringen, utan omedelbarligen öfverföras till landstormen. Ehuru det skulle strida mot min känsla och uppfattning att framlägga eller understödja ett sådant förslag, medgifver jag att det vore en konseqvent tillämpning

af påståendet, att knektekontrakten befria rust- och rotehållare från all »utskrifning» och således från all värnpligt. Angående opinionen i landet och emigrationen har jag redan förut yttrat mig. Jag kan icke inse, att denna opinion skulle vara mera ogynsam mot förslaget nu, då lagen framkommit ensam, än förut då den framlagts tillsammans med en organisation af försvaret i sin helhet, ty jag kan icke fatta, att den omständigheten, att vid förra tillfällena friheter och eftergifter för rust- och rotehållarne medföljt, skulle på något sätt kunna inverka på den stora massan af folket. I fråga om det befarade militäriska förtrycket, är det väl klart att, i synnerhet med den förändring förslaget hos Utskottet undergått, någon tillämpning af krigslagarne icke kommer att ega rum under andra förhållanden än redan nu kan ske. Hvad nu den olägliga tiden för förslagets framläggande beträffar, så tror jag, att, då vi nu förgäfves hållit på i 15 år med att åstadkomma en definitiv lösning af försvarsfrågan, hvarje tidsbesparing, som hädanefter kan vinnas, är af största värde och att, då nu icke den stora frågan i sin helhet kunnat för Riksdagen framläggas, det icke borde anses vara olägligt att framkomma med ett förslag, hvarigenom något och ganska väsentligt kan göras. Jag har redan yttrat, att enligt min tanke vore det redan mycket vunnet, om man lyckades få den grundsats, som förslagets första paragraf uttalar, erkänd, och vunnit reda och ordning vid beväringslagens tillämpning.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Den talare, som uppkallade mig, yttrade, just med afseende å hvad förut skett och hvad han förutsåg skulle komma att ske, att han trodde hvarken på det ena eller andra. Det må vara förlåtligt, om Konungens rådgifvare icke delade hans uppfattning; om de verkligen trodde, att något kunde göras och borde göras för landets försvar och om de, lifvade af denna öfvertygelse, framlagt detta förslag. Det står i representationens hand att hafva ett motsatt åsigt, eller att af andra skäl afslå förslaget. Men icke tillkommer det regeringen, hvarken denna eller en kommande, att af misströstan låta tillbakahålla sig från att framställa ett förslag, som den anser rigtigt och för landet nyttigt.

Herr Johannes Jonson: Då jag varit i tillfälle uttala mina åsigter i en vid betänkandet fogad reservation, så torde det vara temligen öfverflödigt att vidare yttra mig i denna fråga. Jag kan dock icke helt och hållet förbigå den senare delen af reservationen, hvari jag framhållit att Lag-Utskottet icke varit befogadt att yttra sig i de frågor, hvarom motion icke blifvit väckt och som icke heller beröras af den Kongl. Propositionen.

Redan i första punkten af betänkandet hemställer Utskottet det Riksdagen ville, för sin del, med upphäfvande *ej mindre* af Kongl. Kungörelsen angående den allmänna beväringen den 13 November 1860, förutom stadgandena i dess femte och trettinionde paragrafer, *än och* af alla andra angående den allmänna beväringen meddelade, mot denna

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

lag stridande bestämmelser antaga det föreliggande lagförslaget. Jag har icke i den Kongl. Propositionen funnit ett enda ord, som gifvit Utskottet berättigad anledning att taga dessa frågor under behandling. Jag tror också, att med fästadt afseende på fyrationdeandra paragrafen Riksdagsordningen det icke tillkommer Lag-Utskottet att yttra sig i andra frågor än dem, som på regeringens framställning eller genom enskild motion blifvit i behörig ordning väckta. Samma förhållande blifver det här i fråga om Lag-Utskottets yttrande i andra punkten angående Lappbefolkningen. Vid denna riksdag är nemligen förhållandet icke detsamma som vid de föregående, då denna fråga varit å bane, ty då har alltid förelegat en motion i ämnet. Och jag mins specielt vid 1878 års riksdag, att en sådan motion då var väckt af Herr Hellgrén. Det är icke många dagar sedan här i Kammaren likasom i Medkammaren behandlades ett lagförslag angående ändring i konkurslagen. Då hette det, att Lag-Utskottet likaledes öfverskridit sin befogenhet. För min del kan jag icke finna, att så var förhållandet den gången; men här har Utskottet deremot yttrat sig öfver hvad som icke finnes i Kongl. Maj:ts förslag.

Hvad nu beträffar sjelfva det Kongl. förslaget, så synes det till hufvudsakliga delar blott vara en afskrift af 1878 års förslag. Vid sådant förhållande förefaller det mig, som om regeringen äfven bort fästa någon uppmärksamhet vid de delar af 1878 års förslag, hvilka icke influtit i det nu föreliggande. Jemför man dessa båda förslag, så finner man genast, att det förra hvilade på helt andra grunder, nemligen på en ny arméorganisation med beräkning af tillräckligt antal befäl, hästar och många andra saker, som höra till en armés utrustning. Här förekommer bland annat, att beväringen skall fördelas på de olika specialvapnen. Jag frågar, hvar skall man taga hästar till den del af beväringen, som skall fördelas på kavalleriet? Och samma svårighet uppstår förmodligen vid artilleriet. Jag för min del kan och vill icke heller ingå i lagens militära detaljer, ty det är saker, som jag icke begriper. Men det förefaller mig vara mycket oegentligt, att denna lag skall inpassas på det nu bestående indelningsverket. Detta har för mig utgjort ett hufvudsakligt skäl, hvarför jag icke kunnat biträda förslaget, sådant det föreligger.

Ser man på den rättsliga sidan af saken, är förhållandet detsamma, och hvad knektekontrakten angår, har frågan derom blifvit så fullständigt utredd, att jag för min del icke här heller kan biträda den promemoria, som Utskottet låtit bifoga detta förslag. Jag erkänner visserligen, att det finnes vissa delar deraf, som äro fullständigt utdragna ur kontrakten, men det finnes der icke *allt* intaget, som rörer rust- och rothållares rättigheter och skyldigheter. Dessutom kan jag ingalunda godkänna de slutsatser, som äro dragna ur nämnda kontrakt, att man med ett enda penndrag skulle kunna tillintetgöra deras verkan. Såsom saken nu är, kan jag således icke biträda berörda promemoria.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Hvad slutligen angår krigslagarne, så är deras beskaffenhet sådan, att densamma lägger kanske det svåraste hindret för värnpligtslagens antagande. Derom har Herr Carl Ifvarsson i lördags uttalat sig så fullständigt, att jag icke behöfver tala derom vidare.

Jag sluter mig alltså till dem, som yrka rent afslag å så väl Kongl. Maj:ts Proposition, som Utskottets förslag.

Herr N. J. Boström: Då så många talare före mig yttrat sig och ännu många komma att i föreliggande fråga efter mig sig yttra och jag icke vill eller bör upprepa hvad föregående talare sagt och icke heller har något ytterligare af vigt att tillägga, vill jag inskränka mig med tillkännagifvande, att jag med min röst kommer att bidraga till afslag å såväl Kongl. Maj:ts Proposition som Utskottets föreliggande betänkande.

Häruti instämde Herr *A. Svensson* i Bossgården.

Herr P. Nilsson i Råby: Oaktadt jag hyser ett varmt intresse för försvarets ordnande kan jag dock icke bifalla det föreliggande förslaget. Det hade varit i sin ordning, om förslaget till beväringslag hade varit åtföljdt af andra förslag, som kunde åstadkomma rättvisare fördelning af den tunga, försvaret medför, men så har nu icke skett. Flere talare hafva bättre än jag uttalat skälen för min åsigt i saken och derföre vill jag nu endast yrka afslag å det af Utskottet nu framlagda förslag.

Herr Lars Börjesson: Till att börja med skall jag anhålla att få yrka afslag å det nu föredragna Betänkandet. Mina skäl derför äro följande: Jag anser nemligen dess antagande vara en orättvisa och en olaglighet emot rust- och rotehållarne. Desse äro, enligt de så kallade knektekontrakten, befriade från all slags utskrifning och fördubbling för sig, sina barn och det folk, som till gårdarnes kultur och bruk behöfves, för all framtid, mot det att de för roten hålla krigsduglig karl, och ingen lärer väl kunna påstå, att de häruti brista. Det nu framlagda lagförslaget stadgar, att alla vapenföra män skola vara värnpligtige från 20:de till 40:de året samt att de kunna utskrifvas till krig till och med utom riket. Antages lagen, blir följden deraf, att rotehållarne under fredstid dels skulle underhålla krigsduglig karl för roten och dels sjelfve, lika med andra värnpligtige, vapenöfvas, och under krig skola rotehållarne såväl som deras karl utskrifvas. På hvad sätt erhålla då rotehållarne den genom kontrakten tillförsäkrade befrielsen? Jag kan icke se att den skulle blifva något annat än noll. Kan det anses rätt att desse rotehållare mera än andra skola bidraga till landets försvar? Månne icke landets öfriga jord, fabriksrörelsen, våra städer och de många löntagarne lika mycket behöfva skydd och försvar? Jag anser icke heller, att det är rätt att pålägga de fattiga

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

arbetarne utsträckt värnpligt, så länge man nekar dem politisk rösträtt. Då fråga uppstår att sänka strecket och gifva arbetare med fyra hundra kronors inkomst rösträtt, då säger man nej. Icke heller hör man af någon Kongl. Proposition i sådant syfte. Men då det är fråga om att de skola hålla vakt och vård om de mägtiges stora egendomar och de rikes kassakistor, då äro de goda nog; då skola de, som man säger, kläda blodig skjorta för ett fädernesland, deraf många af dem icke ega en enda torfva. Då låter det så vackert att de skola försvara sitt fädernesland.

Jag anser vidare det ej vara rätt, att beväringen får föras i krig utom de förenade rikenas gränser, ej heller att Konungen ensam utan Riksdagens hörande får börja krig. Vi hade en gång en regent, som sade, att land skall med lag byggas; han inlöste också detta ord, ty under hans korta regeringstid utkommo många nya och vigtiga lagändringar, såsom till exempel komunallagarne, lagarne om kyrkostämma och skolråd, kyrko- samt landstingslagen och den stora representationsförändringen, stadgad genom den nya Riksdagsordningen. Dessa lagar kunde väl tarfva någon förbättring, men, man må säga hvad man vill, de voro dock stora steg framåt på reformernas väg. Mine Herrar! låtom oss gå och göra sammaledes; låtom oss fortsätta reformarbetet, afskrifva grundskatterna och indelningsverket och anskaffa en stamtrupp, som underhålles af hela folket efter hvar och en medborgares förmåga, så att man får betala vård och vakt efter som man behöfver dem. Låtom oss vidare gifva beväringen mera öfning. Låtom oss antaga en beväringslag, som förbjuder, att beväringen får föras i krig utom de förenade rikenas gränser. Låtom oss ändra Regeringsformen, så att Kongl. Maj:t icke ensam får makt börja krig. Låtom oss derjemte ändra krigslagarne i en mera human anda än som nu är fallet. Ja, mine Herrar, om I styren och ställen på detta sätt, så tror jag, att folket skall blifva nöjdt, emigrationen aftaga samt våra unge män få lust att stanna hemma i ett älskadt fosterland till nytta för detsamma.

Det har, bland annat, blifvit yttradt här, att, om under krig rotebonden sjelf går i kriget, så slipper han hålla knekt. Jag kan dock icke förstå, huru detta skall kunna tillgå, ty t. ex. i Halland, der vi hafva båtsmän, bestå rotarne i allmänhet af tre hemman. I den socken, der jag bor, finnes en rote, som består af tre hemman, men i dessa finnas 20 delegare, 14 i det ena hemmanet och 6 i de två andra. Skola nu alla tjugo hemmansegarne gå ut i stället för båtsmannen, för att slippa roteringen, eller skall blott en gå ut och alla de andra stanna hemma? Jag känner äfven rotar, der förhållandet är, att en egendomsegare skall hålla flera knektar. Skall nu denne man gå ut och strida ensam för alla sina knektar? Detta är alltså en mycket besynnerlig bestämmelse. Jag anser derför, att indelningsverket med alla dess bestämmelser bör upphäfvas och försvaret ordnas på mera rättvisa grunder, som jag här ofvan nämnt.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

På dessa skäl yrkar jag afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets betänkande.

Herr P. G. Sandberg: För min del kan jag icke instämma med dem, som talat för bifall till detta förslag, ty jag måste bekänna, att jag hyser stora farhågor för detsamma, synnerligast som deri hvarken finnes vidrördt borttagandet af grundskatter eller afskrifning af roteringsverket, hvilken börda uteslutande hvilar på endast en del af svenska folket. På dessa skäl är det jag för min del hufvudsakligast kommer att rösta för afslag å Utskottets föreliggande förslag.

Herr Anders Nilsson: Då så många talare förut haft ordet yttrat sig både för och mot förslaget, kunde det ju synas alldeles öfverflödigt för mig att vidare uppträda, men då det ännu torde vara i färskt minne, huruledes min företrädare på denna plats nedlagt mycket arbete samt haft många bekymmer och mycken möda i den stora härordningsfrågan, torde, då vi nu åter hafva ett dylikt förslag å bane och jag icke ofta plägar taga Kammarens tid i uppmärksamhet, det vara mig tillåtet från den ringa ståndpunkt jag inom Kammaren intager att såsom denne mans efterträdare få yttra några ord till den kraft och verkan de kunna hafva.

Det gifves icke någon sann fosterlandsvän som icke inser, att, om vårt land blir anfallet af fiender, vi behöfva ett starkt försvar och att vår beväring med sina 5 årsklasser väl kunna utgöra en styrka i numerär, men icke i kraft.

Samma yttrande torde man väl kunna använda om det nu framlagda förslaget med dess åldersklasser af män från 20 till 40 års ålder, då de icke få någon öfning utöfver hvad beväringen nu har.

Jag minnes noga, huru det tillgick för 30 år sedan, då jag sjelf exercerade beväring och då vi ej öfvades mer än 14 dagar. I det kompani, der jag tjenstgjorde, hade vi den lyckan att hafva ett utmärkt präktigt och humant befäl, visserligen strängt under exercisen, men deremellan uppmuntrande och tillgängligt för beväringsynglingarne. Vi tummade då våra gamla flintlåsgevär som numera äro borttagna, dock ansågo vi oss vid öfningstidens slut vara goda bussar. Ser man, huru beväringen *nu* öfvas, är det annorlunda. Dels öfvas de i två år och dels hafva de tidsenligare vapen och i anledning deraf fåtaligare och enklare handgrepp, men icke kan ändå den öfning, som bibringas dem under dessa båda år och möten, som räcka 15 dagar hvardera gången, vara tillräcklig att kallas tidsenlig.

Att skicka vår unga, manbara befolkning utan tillräckligt befäl och krigsbildning ut i striden, för att nedslagtas af en krigsvan fiende, kan icke vara välbetänkt.

Framkastar man den frågan, hvilka äro vår ungdoms läromästare i exercisens konst, får man till svar, att det hufvudsakligen

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

är underofficerare, sergeanter, korporaler, konstaplar och eliter. Jag vill visst icke förneka, att de flesta af dem äro mycket aktningsvärda och redbara män, hvilka med nit och allvar söka fylla sin pligt och gifva ungdomen en god undervisning, men jag måste med ledsnad säga, att bland detta underbefäl äfven finnas män af gammalt skrot och korn, hvilka på det gamla sättet med skällsord, svordomar och öknamn söka att liksom inpiska lärdomen. Man kan icke vänta af våra bondpojkar, tagna direkt från plogen, att de genast skola fatta det militäriska och icke heller att alla skola hafva lika god uppfattningsförmåga, men kanske just att de som äro svårast att lära, om de rätt behandlades, skulle i krig vara både de pålitligaste och tappraste kämparne. De må hafva huru hård panna som helst, så ega de likväl såsom menniskor känsla. Då de blifva utsatta för instruktörernas hårda bemötande samt i följd deraf af kamraternas hånskratt, fattas de af sådan afsky och leda vid militärlifvet, att de hvarje dag allt mer och mer längta att slippa undan exercisen och mötesplatsen, och när andra årets beväringsynglingar skola öfvas, så söker en stor del af dem att på ett eller annat sätt draga sig undan. Detta torde vara rätta anledningen till att det andra årets beväringsöfningar så mycket åsidosättas. Det kan icke heller vara godt för fosterlandet och kanske är det just derför som många föräldrar föredraga indelningsverkets börda framför att deras söner skola skickas i en garnisonstjenst, der de skulle blifva bortskämda af en osund garnisonsluft.

Då landtmannapartiet för ett par år sedan framlade sitt härordningsförslag, afsågs med detta icke blott indelningsverkets och grundskatternas afskrifning, utan äfven att de värnpligtige skulle under sin tjenstgöring öfvas på ett kristligt sätt och erhålla en mera mensklig uppfostran, äfvensom att krigslagarne skulle göras mildare. Men efter tvenne dagars debatt föll detta förslag och jag minnes ännu hurusom jag då såg ögonen tåras på en och annan af dem, som gjort sig största möda med förslagets utarbetande.

Nu hafva vi åter ett förslag framlagdt och kanske skall det snart ljuda inom landet, att äfven detta blifvit förkastadt. För min del åtminstone måste jag bekänna, att jag icke kan med lugnt samvete lemna mitt bifall till detta förslag, vare sig sådant som det blifvit af Kongl. Maj:t framlagdt eller sådant det efter de af Utskottet gjorda förändringar befinnes, med mindre än att grundskatterna och indelningsverket upphäfvas och härordningen grundas på stam och beväring. Och skulle förslaget falla, få både regering och folk trösta sig med, att det ännu icke var fullt moget. Om en ny härordning förer något godt med sig, må vi komma ihåg, att det goda mognar långsamt.

Våra beväringsynglingar skola kanske ännu några år öfvas på gamla sättet. Låtom oss emellertid vid denna riksdag höja en röst till våra högre officerare med begäran, att de icke försmå att kasta några välvilliga blickar ned på dessa djupa led för att se, huru

der tillgår. Huru glädjande och uppmuntrande skulle det icke vara för beväringsynglingarne, om officerarne nedläte sig till att en eller annan stund samspråka med dem; de skulle då, när faran hotar, vara mera hågade att lemna en hjelpsam arm till fosterlandets försvar. Låtom oss uppmana lärarne vid läroverken, att de hos lärjungarne inplanta, ibland andra lärdomar, äfven den att älska sitt fosterland. Vi hafva visserligen den hugnande tillfredsställelsen att se dessa lärjungar öfvas i exercis och annat nyttigt, måtte vi äfven få se dem hafva uppfattat betydelsen af att ega ett älskadt fosterland. Ja, låtom oss ock ställa en uppmaning till lärarne vid folkskoleseminarierna att hos sina elever inplanta en sann fosterlandskärlek, på det att dessa sedermera, då de utgått i landet för att undervisa i folkskolorna, måtte kunna inplanta samma känsla hos sina lärjungar. De skola på detta sätt utså ett fosterländskt frö ibland de späda plantor och telningar, som der finnas att vårda. Derigenom skall folket blifva genomträngdt af en lefvande fosterlandskärlek, då skall det icke räkna så noga om den ene eller andre medborgaren blifver mer eller mindre lindrad från hittills för hårdt tryckande bördor, ty det skall i alla folkklasser heta: *ett älskadt fosterland skall försvaras af ett enigt och tropligtigt folk.* Och skulle det inträffa, hvad Gud förbjude, att fiendens härskri skallade och krigets trummor larmade inom våra landamären, då skulle folkets söner icke anse det för en orättvis pligt att gripa till vapen, utan de skola, vapenöfvade och genomeldade af en sann fosterlandskärlek, med frimodighet tåga åstad mot fienden för att med kraftig arm värna ett älskadt fosterland och från fiendens förhärjningar freda den jord, som döljer Sveriges ärade fäders förmultnade stoft.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Hvad beträffar förslagets detaljbestämmelser, så har redan så mycket talats derom, att jag icke skall upptaga Kammarens tid med något ordande i denna sak. Jag har emellertid velat uttala mina tankar i frågan för att visa, att bland landtmännen äfven inom Skåne finnes ett folk, som hyser kärlek till sitt fosterland och nitälskar för de fosterländska frågornas lyckliga lösning, en lösning, som skall grunda sig på rättvisa och kärlek samt alstra lycka och frid.

Herr Rubenson: Herr Talman! Mine Herrar! Om icke alla gamla tecken slå fel, kommer den föreliggande paragrafen att i denna Kammare afslås med omkring ett tjugutal rösters öfvervigt, såvida icke någon alldeles oförutsedd omständighet skulle komma att inträffa eller möjligen Kammaren taga något inflytande af hvad som i Lördags passerade inom Första Kammaren. Vid sådant förhållande och om denna min tro är rigtig, stå vi åter vid en vändpunkt i försvarsfrågan. Vi hafva gått så långt som möjligt i försöken att komma åtminstone ett tuppfjät framåt på neutral grund för att lösa denna stora fråga. Under sådana omständigheter anser jag det vara ganska berättigadt att kasta en liten återblick på senaste tidens be-

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

handling af densamma, för att kunna utrensaka, hvari orsaken till de misslyckade resultaten ligger. En sådan återblick har äfven blifvit gjord från Södra Tjust-bänken; jag skall bedja att från en något annan synpunkt få göra en dylik. Jag skall dervid icke gå längre tillbaka än till 1875 års riksdag. Då förelåg ett af Kongl. Maj:t framlagdt förslag. Att detta förslag icke kunde antagas, derom voro vi alla ense. Det fordrade nemligen för mycket i ett enda slag och det var icke framlagdt med nog kraft från regeringen, ty regeringens ledamöter voro sinsemellan oense. Statsrådsprotokollet var fullt med reservationer, deribland en af dåvarande Chefen för Finansdeparmentet, hvilken bestämdt afrådde förslagets framläggande. Men försvarsfrågan förlorade icke på de minnesvärda majdagarne. Hvar och en, som erinrar sig stämningen i denna Kammare under dessa tre dagar, gifver mig ovilkorligen rätt, då jag påstår, att man då sökte lösa försvarsfrågan så som den borde lösas, nemligen derigenom att de meningar fingo kämpa med hvarandra, hvilka i grunden sågo frågan hvar och en på sitt sätt. Då stodo på ena sidan de, som ville, att vi skulle grunda vårt försvar på ett rigtigt värnpligtssystem i anda och sanning, hvilket icke toge med annat än den stora grundsatsen, att hvarje man skall bidraga till landets försvar, och på den andra sidan de, som ansågo, att försvaret borde byggas på den gamla grunden, indelningsverket. För dem af Kammarens ledamöter, hvilka icke voro närvarande vid denna riksdag, skall jag bevisa rigtigheten af denna sats genom att nämna namnen på några af dem, som stodo i olika läger. Å ena sidan stodo herrar Sven Nilsson i Ostersslöf, Ola Andersson, Anders Persson i Mörarp, Per Nilsson i Espö, Joh. Er. Johansson, Key, Gustaf Jonsson, ett tiotal af Stockholms stads representanter, tre af Göteborgs stads representanter, två representanter från Malmö samt många andra stadsrepresentanter. A andra sidan finna vi Herrar Carl Ifvarsson, Lyttkens, Liss Olof Larsson, Nyblæus, Toll, Casparsson, Abraham Rundbäck m. fl. Jag skall särskildt fästa mig vid två af dessa namn, hvilkas bärare stodo i olika läger, nemligen Herrar Key och Carl Ifvarsson. Jag skall, för att visa, huru diametralt motsatta deras innersta tankar i försvarsfrågan äro, anföra ett yttrande från hvar och en af dem. Herr Carl Ifvarsson yttrade i Kammaren den 20 April 1877: »Lika med den ärade talaren från Örebro anser jag det vara högst motbjudande hvarje gång man skall göra uppoffringar för detta så kallade landets försvar. Från den synpunkten tror jag också frågan ses från många håll, och att det endast är nödvändighetens tvång, som gör, att man måste göra någonting vid densamma». Jag kunde icke undgå att erinra mig dessa ord, då jag i förgår hörde honom stapla upp den ena lagen efter den andra och göra dem till vilkor för antagandet af ett bättre försvar än det vi ega. Det yttrande af Herr Key, på hvilket jag syftar, fäldes vid 1875 års riksdag och lydde på detta sätt: »När det finnes så oklara begrepp om lottning hos personer, der man kunde vänta sig insigt, är det i sanning icke

underligt, att folkviljan inom landet är förskräckt för lottningen, ty på sjelfva landet gör man sig just den föreställningen om lottning, att den ena skall få stanna hemma och den andra nödgas gå ut i kriget; men jag är fullt och visst öfvertygad om, att, när man inom de olika orterna hunnit för folket utreda och göra klart, att det endast är fråga om, huruvida den ene skall hafva $8^1/_2$ månaders längre och bättre tjenstgöring än den andre och derföre åtnjuta ersättning, förskräckelsen skall stilla sig.» Detta tror jag vara den rätta ståndpunkten, som Herr Key då intog, och de eftergifter, han sedermera gjort, hafva, efter hvad jag skall visa, icke varit behöfliga.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Emellertid föll 1875 års förslag; och på hvad sätt? Jo, på det sättet, att i den slutliga voteringen stodo tvenne förslag mot hvarandra. Omkring det ena slöto sig värnpligtens vänner, omkring det andra indelningsverkets vänner och några andra, om hvilka jag strax skall tala. Två förslag framkommo under loppet af debatten. Det ena, af Herr Ola Jönsson i Kungshult, gick ut på en anhållan hos Kongl. Maj:t, att, i sammanhang med grundskatternas och indelningsverkets afskaffande och fullständigt öfvergångsförslag, Kongl. Maj:t ville för kommande Riksdag framlägga ett förslag till ny härordning, fotadt hufvudsakligen på det då framlagda Kongl. förslagets grunder, men med skälig ersättning af staten åt dem, som ingå vid specialvapnen samt med nedsatt öfningstid för till infanteriet hörande värnpligtige. Det var omkring detta förslag, som värnpligtens sanna vänner förenade sig. Det andra förslaget utgick ursprungligen från en dåvarande representant för Stockholms stad, Öfverste Nyblæus, hvilken dock icke sjelf framlade detsamma, utan gjordes detta af Herr Toll. Det innefattade en anhållan hos Kongl. Maj:t att för kommande Riksdag framlägga förslag till ny härordning på följande grunder: öfningstiden lika för alla, tills vidare 90 dagars rekrytskola jemte nödiga repetitionsöfningar; stamtruppen ställd i samband med värnpligtige, aflönad, sedan rustnings- och roteringsbesvären afskaffats i sammanhang med grundskatterna; arméns effektiva styrka 80,000 man eller 2 % af befolkningen utom reserver och ett ordnadt ortförsvar.

Då Herr Ola Jönssons förslag framkom, uppstod en allmän oro i det motsatta lägret. Man märkte att förslaget vann allt mer och mer sympati för sig och man började blifva ängslig, att det skulle gå igenom. Hvad gjorde man då? Jo, man vidtalade förslagsställaren att stympa det barn, han mottagit att vårda, och denne, så att säga, rot- och topphögg förslaget alldeles så som en representant från Göteborgs stad häromdagen ville göra med elementarläroverken, då han ville bortskära de öfre och nedre klasserna. Man ändrade orden: »tills vidare 90 dagar» till: »högst 90 dagar» och tog bort repetitionsöfningarne. På sådant sätt fick man icke allenast indelningsverkets vänner med sig, utan äfven alla, som i själ och hjerta icke ville hafva ett starkt försvar. Sålunda slog man ihjel Ola Jönssons förslag med 107 röster mot 72.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Såsom Herrarne finna af denna korta skildring, hade frågan visserligen fallit vid 1875 års riksdag, men dock icke på ett sådant sätt, att man behöfde misströsta om dess slutliga lösning, ty hvar och en stod ännu på den ståndpunkt, der han på grund af sin åsigt i frågan borde stå.

Kom så 1877 års Riksdag. Kongl. Maj:t, varnad af erfarenheten, framlade icke då något fullfärdigt förslag. Motiveringen i statsrådsprotokollet visade, att Krigsministern stod på samma grund som förut. Han ville hafva ett försvar, bygdt på värnpligtens grund, men ansåg, att Riksdagen, oberoende af olika åsigter i den hufvudsakliga frågan, borde gå fram på den neutrala vägen så långt man kunde blifva enig. Jemte det förslag framställdes att åtskilliga lindringar skulle beviljas rust- och rotehållarne, föreslog derföre Kongl. Maj:t, att Riksdagen skulle besluta sig för en värnpligtslag, ungefär sådan, som den nu föreliggande, och tillika medgifva en utsträckning af öfningstiden till 62 dagar. Jag tror, att alla de, som bevistade denna Riksdag, fått samma intryck som jag, nemligen att under början af Riksdagen partierna grupperade sig ungefär på samma sätt, som vid 1875 års riksdag; att så tillgick vid utskottsvalen, är alldeles säkert. Kammaren torde inse det, om jag nämner, att i Utskottet invaldes från denna Kammare: Herrar Engman, Bruhn, Casparsson, Abraham Rundbäck, Danielsson, C. A. Larsson och Lasse Jönsson. Detta val visar alldeles tydligt, att stämningen inom Kammaren var öfvervägande för bibehållandet af indelningsverket, hvarpå man ville bygga ett dugligt försvar. Meningarne voro dock ganska delade. Kammarens majoritet var visserligen för ett dylikt förslag, men minoriteten var likväl ganska betydande. De, som invaldes i Utskottet med minsta röstetal, fingo icke mer än 97, 99 och 103 röster.

Man trodde väl då, att grupperingen fortfarande skulle ske efter samma grund som förut, eller den enligt min åsigt enda naturliga grunden. Utskottets förslag framlades och deri tillstyrktes ock i hufvudsak Kongl. Maj:ts proposition, likväl med en mycket stark reservation mot Statsrådets yttrande, att man borde sträfva till värnpligten. Utskottet ansåg tvärtom, att man borde arbeta på indelningsverkets fullkomnande. Det oaktadt begärde icke Utskottet, att Riksdagen skulle fatta något beslut, hvarigenom man skulle behöfva binda sig för framtiden, utan upptog Kongl. Maj:ts tanke, att man skulle fortgå så långt man kunde enas. Utskottet ökade emellertid de lindringar, som Kongl. Maj:t föreslagit. Hvad hände då, när denna fråga förelades i Andra Kammaren? Jo — jag ber Herrarne särskildt lägga märke härtill, ty då inträffade den vändning, som haft till följd, att vi nu stå på den olycksaliga ståndpunkt, der vi befinna oss — när Utskottets förslag föredrogs, uppträdde representanten från Södra Tjust icke som förut såsom den der ville genomdrifva ett på värnpligt fotadt härordningsförslag, utan *i landtmannapartiets namn.* Det var *landtmannapartiet,* som då skulle lösa frågan; något sådant hade aldrig förut satts i fråga, men nu framlades i landt-

mannapartiets namn ett alldeles fullfärdigt skrifvelseförslag, hvilket af förslagsställaren karakteriserades såsom en »allas eftergift för alla.» Det var också en allas eftergift för alla, men i mycket inskränkt betydelse; det var en sådan eftergift *inom landtmannapartiets led.* Herrar Key och Carl Ifvarson hade förenat sig, men de vände sig icke till Kammarens samtlige ledamöter för att utröna, huruvida Kammaren kunde blifva enig om något förslag. Det var således endast landtmannapartiet, som sins emellan gjort sina eftergifter.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Tillser jag nu, af hvilken anledning de af landtmännens klass, som förut kämpat i samma led med de i försvarsfrågan liktänkande bland städernas representanter, icke ansågo sig kunna fortsätta denna strid, utan slöto sig till dem, som voro af olika meningar med dem i försvarsfrågan, men i öfrigt delade deras åsigter, så kan jag åtminstone för min del icke komma till annan slutsats, än att sådant härrörde af misstro mot dem, med hvilka de stått i samma led i försvarsfrågan. Detta är temligen tydligt uttaladt af de två personer, som kanske hade största inflytandet på denna vändning, nemligen Herrar Ola Andersson och Sven Nilsson i Efveröd. De sade sig icke vilja höra talas om lindringar, utan endast om afskrifning af indelningsverket; och deras innersta tanke härvid var otvifvelaktigt, att de icke litade på att de, som skulle förhjelpa dem till ytterligare lindringar och att slutligen afskaffa indelningsverket, skulle komma att stå vid sina ord. Kongl. Maj:ts förslag om öfningarnas utsträckning föll, derigenom att Kamrarne stannade i olika beslut. Det var då, som från statsrådsbänken fäldes de skarpa orden om försvarsvägran. Meningen med dem var naturligtvis att, sedan öfningslagen fallit, söka förmå Andra Kammaren att åtminstone antaga beväringslagen. Det lyckades emellertid icke. Men talet om försvarsvägran hade åtminstone den effekt, att delegerade af landtmannapartiet kommo tillsammans under tiden emellan 1877 års och påföljande riksdag för att utarbeta ett förslag, omkring hvilket man skulle kunna sluta sig, och som skulle utgöra en fana för framtiden. Det lyckades också landtmannapartiet att vid 1878 års riksdag framlägga de 102:s beryktade motion. Denna motion var — jag erkänner det gerna — en förbättrad och föryngrad upplaga af 1877 års skrifvelse. Det Utskott, som behandlade motionen, gjorde deri ytterligare förbättringar, hvarigenom försvaret, derest förslaget gått igenom, skulle hafva blifvit ytterligare stärkt. Men dermed var icke allt gjordt, som borde göras från det hållet; ty frågan togs icke, såsom den borde tagas, såsom blott och bart en försvars- och skattefråga, utan fortfor att vara en partifråga. Det kan synas hårdt att påstå något sådant. Men jag tror mig kunna bevisa mitt påstående helt enkelt genom att erinra Kammaren om sättet, på hvilket den framlades i denna Kammare. Omkring hvilken punkt i förslaget var det månne, som den egentliga striden skulle stå? Man borde hafva kunnat vänta sig, att striden skulle få hvälfva sig omkring någon af förslagets vigtigaste punkter. Men — nej, så ville icke de makt-

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

egande. Hvad som föredrogs först och skulle gifva anledning till hufvuddrabbningen var helt enkelt vilkoren om grundskatternas och roteringsbördans aflyftande, ändringar i kommunalförfattningarne samt det af Herr Nils Larsson i Tullus framstälda ytterligare vilkoret om omarbetning af krigslagarne i enlighet med den af Andra Kammaren beslutade skrifvelsen. Man skulle på förhand gå in på dessa vilkor alldeles oberoende af det beslut, som Kammarens majoritet sedermera kunde komma att fatta i härordningsfrågan. Icke kunde man begära, att en man, som är mån om sitt anseende, skulle på förhand göra eftergifter för att få ett försvar, om hvars närmare beskaffenhet han icke hade någon visshet. Jag tror icke, att det med skäl kan anses vara för hårdt sagdt, då jag påstår, att frågan genom detta tillvägagående förvandlades till en partifråga.

Det af landtmannapartiet 1878 framlagda förslaget föll enligt min uppfattning hufvudsakligen af två anledningar, den ena, att det alldeles icke var sörjdt för flottan på annat sätt, än att man ville afskaffa båtsmanshållet, utan att sätta annat i stället; och den andra, att i förslaget icke fans någon säkerhet för att stamtruppen under alla omständigheter blefve bibehållen vid erforderlig styrka.

Om jag nu drager slutsatser af den historik, som jag här framlagt, så är efter min uppfattning den enda rätta slutsatsen den, att misslyckandet berott derpå, att landtmannapartiet ansett sig böra taga försvarsfrågans lösning på entreprenad och icke velat låta striden utveckla sig så, som den borde göra, genom meningsslitningar mellan dem, som i hufvudsaken stått på olika ståndpunkt.

Hvad äro nu följderna af att vi åter kommit in i denna återvändsgränd? Jo, de äro ganska beklagliga. För hvarje gång, frågan varit före, hafva — det visar erfarenheten — falska föreställningar i landet om frågans betydelse och de bördor, som försvaret kommer att kräfva, yppat sig. Och på samma gång jag måste erkänna, att landtmannapartiet har en beundransvärd frimodighet och sjelfständighet gent emot Kongl. Maj:t och Kongl. Maj:ts regering, äfven om jag icke kan medgifva, att dervidlag alltid nödig grannlagenhet iakttagits, så får jag å andra sidan säga, att jag tviflar på att modet och sjelfständigheten inom partiet äro lika stora nedåt som uppåt. Jag anser mig hafva rätt att sluta dertill af åtskilliga yttranden, som här blifvit fälda, specielt af Herr Carl Ifvarsson, deruti han, på samma gång han medgaf, att stämningen i landet var grundad på obekantskap med det verkliga förhållandet, likväl ville lemna deråt större vitsord och större inflytande på Kammarens beslut än enligt min tanke vederbort.

Landtmannapartiets sätt att gå till väga i försvarsfrågan har vidare enligt min och, som jag tror, äfven fleras mening inom Kammaren haft den effekt, att man blifvit alldeles uppledsen vid dessa frågor och att en del ledamöter blifvit, så att säga, vilsekomna. Så hafva vi nyss hört en ledamot på uplandsbänken, som, om icke i direkta ordalag, likväl temligen tydligt lät förstå, att han skulle

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

rösta emot det nu föreliggande förslaget. Jag kan icke undgå att erinra om, att han, liksom ock den som med honom instämde, hörde till dem af Kammarens ledamöter, som vid 1877 års riksdag, sedan lagen om vapenöfningarne fallit, reserverade sig emot Kammarens afslag å värnpligtslagen. Denna lag innehöll dock i hufvudsak icke annat än den, som nu föreligger: lika många åldersklasser, icke längre öfningstid, än som skulle blifva fallet, om detta förslaget antoges. Skälet, som nu af samme talare åberopades emot förslaget, var den otillfredsställande öfningstiden. Jag frågar då: skulle denna blifva mindre enligt detta förslag, än den var enligt 1877 års förslag? Jag kan icke finna det.

Samme talare liknade förslaget vid en känguruh, men annorlunda beskaffad, än den som finnes i naturen, nemligen med stora framfötter och små bakfötter. Denna bild skulle blifva rigtigare, om man tillämpade den icke på förslaget, utan på Riksdagen, som, om förslaget faller, kan betraktas såsom ett verkligt odjur med stora armar, som famna om alla dem, som hysa från hvarandra vidt skilda meningar i försvarsfrågan, en börda, som utan tvifvel bidrager till, att de små fortkomstledamöterna ännu mindre kunna göra sin tjenst.

Vidare yttrade samme talare, att han hoppades, att Stats-Utskottet, oberoende deraf, om denna lag antoges eller icke, skulle tillstyrka Riksdagen att bevilja det extra anslag som Kongl. Maj:t i sammanhang med förslagets framläggande af Riksdagen äskat. Jag undrar dock hvilket Stats-Utskott skulle våga sig på något sådant. Kongl. Maj:t har för år 1881 af Riksdagen äskat ett extra anslag af 25,000 kronor att, för den händelse det föreliggande förslaget blefve lag, användas till bestridande af kostnaderna för åtskilliga förberedande arbeten, som äro erforderliga, för att de nya bestämmelserna skola kunna sättas i gång. Om nu förslaget faller och det således *icke* blir lag, måste man väl antaga, att begäran om anslaget äfven förfallit, och att någon tillstyrkan härom från Stats-Utskottets sida således icke kan ifrågakomma.

Jag sade nyss, att jag ansåg, att Kammarens ledamöter kommit på villovägar genom att försvarsfrågan af föregående Riksdagar icke behandlats så som vederbort. Till illustration af detta påstående skall jag bedja att få erinra Kammaren om, hurusom en representant från Östergötlands län i Lördags middag uppträdde här och, under Kammarens glam, erinrade om Gustaf I:s dagar, då utländska legoknektar försvarade landet, under det bönderna fingo sitta hemma i ro. Det tillkommer dock icke mig, utan representanten från Nedersiljan att å Dalallmogens vägnar upplysa, om detta är en rätt skildring af Gustaf Vasas tidehvarf.

Äfven Herr Johan Johansson i Bergsäng hörde till reservanterna vid 1877 års riksdag, hvilka icke ville taga på sitt ansvar, att värnpligtslagen fallit. Men oaktadt han *då* stod på den ståndpunkten, förklarade han likväl i förgår, att beväringstiden icke med ett enda år borde utsträckas öfver de fem år, som nu äro bestämda.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Han talade vidare i denna stora fosterländska fråga på ett sätt, att jag knappast vill återgifva det, men för att göra karakteristiken fullständig, skall jag dock erinra om något af hvad han yttrade. Han talade bland annat om, att det är blott stormaktsfunderingar, man har, då man vill stärka vårt försvar, han talade om, att man antagligen ville återförvärfva det förpantade Wismar och höll vidare före att, om vi finge ett förstärkt försvarsväsende, det skulle gå med oss som med dem, som känna sig allt för starka och som deraf låta sig förledas att — han begagnade verkligen de orden — »moka gräl». När sådana ord kunna fällas inom en riksförsamling, så är väl detta ett bevis på, att man icke sett försvarsfrågan sådan den bör ses: i all dess storhet och vidd.

En af hufvudinvändningarne emot förslaget finner man uti Herr Anders Perssons vid betänkandet fogade reservation, der det bland annat heter, att man ständigt hoppats, att skatteregleringskomiténs utredning måtte leda derhän, »det svenska folket kommer att betraktas såsom ett folk, och bördorna sålunda drabba alla statens medborgare, oberoende af samhällsställning eller yrke, lika i mån af hvars och ens förmåga att bördan bära». Och på grund häraf anser man äfven, att, innan åtskilliga förändringar vidtagits i fråga om krigslagsstiftningen, samt en del andra förändringar, som icke hafva det ringaste att göra med försvars- eller skattefrågan, man icke bör åstadkomma någon verklig förbättring af vårt försvar. Man vill först vara *ett* folk, innan man vill försvara sig. Jag hoppas och önskar, att man icke väntar så länge på att blifva *ett* folk, att det blir för sent och vi upphört att vara ett *folk*. För öfrigt är detta ett farligt argument att framhålla. Vi skola nemligen komma i håg, att i utlandet finnas samhällslager, som ställa helt andra fordringar på jemlikheten än dem, som här äro rådande, och det är icke alldeles säkert, att icke äfven här denna tendens kan i framtiden göra sig gällande. Hvad viljen I, mine Herrar, svara dem, som vilja uppoffra eganderättsprincipen, som anser att jemlikheten ligger deruti, att eganderätten är lika för alla, hvad viljen I svara dem, säger jag, om de förklara, att de icke vilja bidraga till landets försvar förr än jemlikhet i eganderättsförhållandena inträdt?

För min del är jag af den åsigten, att den allmänna värnpligten, liksom den enligt sakkunniges påstående är i militäriskt hänseende den mest tillfredsställande grund för försvarets ordnande, äfven är ur politisk, social och, jag tillägger, moralisk synpunkt den enda rätta. Och jag tror att, om den småningom införes, den icke skall innebära något afskräckande, utan tvärtom, om man går varsamt till väga, skall svenska folket så småningom lära sig älska denna värnpligt. Men skall man fortsätta på detta vis eller att en del af dem, som säga sig vilja införa en kraftig försvarsorganisation, byggd på denna grund, säger *nej* till hvarje tuppfjät, som man försöker taga i rigtningen af försvarets stärkande, då måste jag, och antagligen äfven de, hvilka lika med mig föredraga ett mindre kraftigt

försvar framför intet försvar, förena oss med dem, som vilja förstärka försvaret med bibehållande af indelningsverket såsom grundval, och då skulle jag vilja se, om rust- och rotehållarne, som alltid hafva den allmänna värnpligten på läpparne, komma att rosa marknaden. Ty lika väl som dessa kunnat i försvarsfrågan förena sig med dem, som vilja hafva bort grundskatterna, lika väl tror jag, att indelningsverkets vänner kunna taga de senare till hjelp, och då tror jag, att motståndet lätt skall varda brutet inom denna Kammare. Huru det kan komma att gå inom Första Kammaren, kan jag icke bestämdt säga; men att döma af ett yttrande af en mycket inflytelserik man inom Medkammaren, är det dock ganska antagligt, att utgången blir densamma der; och då blir nog försvarsfrågan löst, men den blir det på *indelningsverkets* och *icke* på *värnpligtens* grund.

Herr Magni: De få ord jag uttalat vid de tillfällen, då den vigtiga frågan om försvarsväsendets ordnande föregående riksdagar varit föremål för pröfning, äro likväl tillräckligt många för att angifva min ställning till frågan.

Jag har alltid hyst den åsigten, att försvarsväsendet bör omorganiseras och förstärkas och att detta bör ske i sammanhang med skattereformen, på det sätt att armén kommer att bestå af stam, med befäl och trupp samt beväring och att bördorna rättvist utjemnas och fördelas på rikets alla inbyggare efter förmåga att bära desamma.

Den Kongl. propositionen, oaktadt de väsentliga förbättringar, som inom Utskottet äro gjorda, leder icke till det önskade målet, utan snarare tvärtom, enligt min åsigt. Man må derföre icke förtänka dem, som hafva de af mig uttalade åsigter, att de med misstänksamhet betrakta ett sådant förslag som det föreliggande, isynnerhet som man så ofta fått erfara att Första Kammaren envist motsätter sig de billigaste fordringar på rättelser i gamla orättvisor. Såsom ett färskt exempel i detta fall tillåter jag mig påpeka Första Kammarens beslut i frågan om förändrade grunder för skyldighet att bygga tingshus och häradsfängelse.

För den, som känner och erkänner att bördorna för försvarsverket tungt och ojemnt trycka rust- och rotehållare, borde det vara tillåtet att få sanningsenligt uttala: desse förmå icke uthärda ytterligare bördor, det behöfs förenade krafter. Var så god och hjelp till att försvara fäderneslandet efter förmåga, utan att derföre blifva stämplad med tillvitelsen att hafva glömt fäderneslandet.

Det är derföre med sorg man af tidningarne erfarit, att så grofva beskyllningar blifvit uttalade i Första Kammaren af en ledamot i Konungens råd mot dem, som under känslan af rättvisa och billighet våga försvara ofvannämnda rättmätiga anspråk.

Att vid behandling af en så vigtig fråga som den föreliggande begagna sårande ordalag, skadar mer än gagnar, från hvilket håll

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

dessa än komma. Man bör besinna, att de pilar, man på detta sätt utkastar, kunna lika rättmätigt och med samma skäl återvändas och rigtas mot den, från hvilken de utslungats.

Vid alla tillfällen, då Kongl. propositioner rörande denna fråga förevarit till behandling, hafva de högt uppsatte målat mörka taflor, föreställande Sverige härjadt af krigets olyckor, och dervid försökt välta ansvaret för olyckorna på dem, som icke kunna antaga de Kongl. propositionerna. Ja väl — härmed hafva de visserligen ådagalagt sin öfverlägsenhet i kunskaper och förmåga att debattera, men ett annat blir historiens vittnesbörd, om den opartiskt skrifves; då måhända kommer skulden till olyckan att läggas på dem, som med sina åtgöranden ställa så till, att de, som af ålder dragit försvarsbördan, skola fortfarande draga den, ty efter 1878 skall man icke med skäl kunna säga: landtmannapartiet vill ingenting.

Jag tilltror mig icke kunna anföra några nya skäl af större vigt än dem, som redan äro anförda, icke heller anser jag att det gagnar något till, om jag skulle försöka återupprepa hvad andra med så stor talang uttalat. Jag ber derföre få instämma i det yttrande, som i sistlidne Lördags plenum afgafs af Herr Carl Ifvarsson, samt yrka afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som Lag-Utskottets förslag i nu föredragna punkt.

Herr Torpadie: En af mina sidokamrater inom Utskottet, Herr Hammarskjöld, har redan sagt hvad jag tänkt yttra till svar på de anmärkningar, som från ett par håll rigtats mot Lag-Utskottet, derför att Utskottet framlagt andra punkten af nu föredragna betänkande. Samme ärade talare har likaledes anfört de skäl, som förmått honom att tillstyrka antagandet af Kongl. Maj:ts proposition, åsigter, som jag i allo delar. Då jag nu är den sextiondesjette i ordningen af anmälde talare, skall jag icke drista mig att upprepa, hvad redan af andre talare blifvit sagdt, utan blott bedja att få förklara, att jag helt och hållet instämmer med representanten från Upsala. Men, Herr vice Talman, jag ber att få tillägga, att, under det jag röstar för bifall till Utskottets förslag i denna punkt, jag dertill lägger Herr Wieselgrens reservation i slutet af hans anförande.

Herr Jöns Persson: Jag inskränker mig till att för Kammaren tillkännagifva, att jag kommer att rösta rent afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som Lag-Utskottets förslag.

Herr Chr. Assarsson: Då diskussionen pågått så länge och ämnet är så uttömdt, tillåter jag mig blott att yrka afslag å så väl Kongl. Maj:ts som Utskottets förslag.

Friherre Stackelberg: Af skyldig hänsyn till Kammarens tid och tålamod och då det icke kan tjena något till att upprepa

skäl, som redan så ofta blifvit anförda, inskränker jag mig till att yrka bifall till den föredragna paragrafen i Utskottets Betänkande.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Herr Jonas Jonasson i Gullaboås: Då jag är den sjuttiofjerde i ordningen af Kammarens ledamöter, som i denna fråga har ordet, och då Kammaren nu i två dagar diskuterat densamma, samt jag vid föregående riksdagar, då denna fråga förekommit, gifvit min ståndpunkt tillkänna, så skulle jag kanhända göra Kammaren den största tjensten med att inskränka mig till att yrka afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som å Utskottets förslag, men ett yttrande af Friherre Leijonhufvud sistlidne Lördag kan jag icke låta gå förbi utan att derom säga några ord.

Friherre Leijonhufvud yttrade vid början af nämnda plenum, att landtmannapartiet afslår alla förslag till värnpligtslag endast för den lumpna kostnad indelningsverket medför. Det är alltid så förhållandet, mine Herrar, att, när den fattigaste befolkningen i landet skall betala indelningsverket, är det en sådan småsak, så att det är icke ens värdt att tala derom, men när det sättes i fråga att den andra delen af befolkningen skall i sin mån bidraga dertill, då är det millioner och en så stor summa, att de ej på något sätt kunna stå ut dermed. Men om vi nu tänka på förflutna tider och hvad Ridderskapet och Adeln kostat på landets försvar och jemföra det med hvad den fattigare delen af folket hade kostat på detsamma, ser man en orimlig skilnad; det visar oss historien. Den 25 Januari 1684 utfärdade den dåvarande konungen till landshöfdingen Klerck i Kalmar en befallning att fästa allmogens samt Ridderskapet och Adelns inom länet uppmärksamhet på, att, om de ville gå in på samma knektehåll, som förut beslutats i öfriga delar af landet och i första hand af Jönköpings och Kronobergs län, skulle dertill lemnas dem tillfälle. På uppmaning af landshöfdingen hölls ett sammanträde med, såsom man här kallar det, det »beskedliga» folket och det gick in på förslaget. Men ehuru Ridderskapet och Adeln var innesluten i samma Kongl. bref, förstod densamma att slingra sig från det. Ridderskapet och Adeln var fri från detta onus ett århundrade, men då började det taga lif hos allmogen och denne ansåg, att orättvisan borde afhjelpas, och icke endast den fattiga delen af befolkningen deltaga i landets försvar. Men hvad hände vid slutet af nämnda århundrade? Tog Ridderskapet och Adeln då del i kostnaden? Nej, de aktade sig allt och skyddade sig derför på ett sätt, hvarom det här väl icke passar att tala, men vi veta litet hvar, att det slutade på en maskeradbal i Stockholm. Från den tiden och intill den nuvarande veta vi, att Ridderskapet och Adeln och alla säterier varit fria från bördorna för försvaret.

Det sades nyss från stockholmsbänken, att det är en så lumpen summa som indelningsverket kostar, att den icke kan hafva någon inverkan på rotehållarne. Men landtmannapartiet och hela landet vill icke annat, än att kostnaden för försvarets underhåll — det

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

må nu utgå från hvilket håll som helst — skall hädanefter utgå från såväl den ena som den andra samhällsklassen efter förmögenhet.

Det är så mycket taladt om denna sak, att det icke torde löna mödan att vidare resonnera derom, utan jag fullföljer mitt förra yrkande och slutar med yrkande af rent afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets förslag.

Herr Liss Olof Larsson: Det kan icke gerna väntas, att, när omkring sjuttio talare redan yttrat sig i frågan, jag skall hafva något nytt att tillägga till hvad som redan blifvit sagdt. Men om jag, det oaktadt, kommer att upptaga Kammarens tid icke så få minuter, är det för att få till protokollet antecknadt åtskilligt, som jag icke först i dag kommit att tänka på, utan som föresväfvat mig allt sedan försvarsfrågan först behandlades i denna Kammare. Jag har velat tillkännagifva detta på förhand, på det att de, som icke vilja höra på hvad jag kommer att säga, må veta att de kunna aflägsna sig, utan risk att gå miste om att få höra efterföljande och bättre talare. Jag tänker nemligen icke sluta förr än jag fått till protokollet antecknadt hvad jag ämnar säga.

Den fråga, som här föreligger eller det, som innehålles i såväl den Kongl. propositionen som Utskottets framställning, är icke någon stor fråga, utan i och för sig, d. v. s. ur försvarsverkets synpunkt betraktadt, så ringa, att, efter mitt sätt att se saken, det skulle nära nog qvitta lika, om frågan bifölles eller afsloges; så ringa vigt fäster jag dervid. Men frågan har blifvit stor genom det uppträdande från ministèrens sida i frågan, som gjort den till en kabinettsfråga. Det är derigenom frågan blifvit stor, och det är detta, som gjort att åt densamma egnats så mycken uppmärksamhet, som nu varit fallet. Den har ock blifvit stor genom det hot eller varning, som från ministerbänken fälts mot dem, som icke velat antaga förslaget, ett hot eller varning af den beskaffenhet, att det blifvit hvars och ens pligt att söka försvara sin ståndpunkt till frågan, hvilket jag ock nu ämnar göra.

Der talades nemligen om, att genom städernas hastiga tillväxt frågan möjligen kunde komma att lösas på ett sätt, som vi minst önska. Der talades vidare om det missnöje, som skulle uppstå i landet, om landtmannapartiets åsigt blir gällande och å andra sidan om det bifall, hvarmed ett godkännande af förslaget skulle helsas. Och slutligen har talats om det Kungliga vetot och att Riksdagen icke skulle komma långt, om den framkomme med ett förslag till försvarets ordnande och i samband dermed äfven frågan om ett ordnande af skatteförhållanden, ty då skulle Konungen veta att begagna sitt veto. Jag må säga, att de ord, som uttalats i denna rigtning, icke mycket på mig inverkat. Jag är ingalunda rädd vare sig för städernas tillväxt, för missnöjet i landet eller för det Kungliga vetot. Hvad särskildt det sista angår, tror jag ännu och är fullt öfvertygad om, att, när svenska folket vill en sak och uttalar denna

sin vilja, icke blir det vår folkkäre Konung, som kommer att motsätta sig en sådan önskan.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Det har från statsrådsbänken äfven talats om, att det icke är makten, utan rättvisa och billighet, som utgör ett partis sanna styrka. Ja, det är just med stöd af denna grund jag litar på, att vår åsigt i frågan skall göra sig gällande, äfven om det icke sker vid denna riksdag eller någon af de närmast följande. Det är, efter mitt sätt att se saken, ur den synpunkten, att landtmannapartiet i denna sak och i öfrigt icke gjort till mål att sträfva efter makt, utan endast sökt häfda *rättvisa och billighet*, som partiet hemtat sin styrka och som är en borgen för att det skall drifva frågan igenom enligt sina önskningar, trots regeringens och trots andras motstånd.

När jag för min del kommer att rösta för afslag å föreliggande förslag, oaktadt jag medger, att förslaget i och för sig icke är af någon stor betydenhet och icke heller innebär någon tunga för svenska folket att tala om, så gör jag det, derför att förslaget icke hvilar på den enda grundval jag anser rigtig, på grundvalen af *likställighet och rättvisa*. Jag kan för min del icke vara med om ett förslag till förstärkande af vårt försvarsväsende, huru ringa det i och för sig må vara, utan i samband med lösningen af de stora frågorna, hvarmed man afser att göra svenska folket till *ett folk*, men icke att hvarje dess lem skall skyddas i sina så kallade särskilda privilegier och intressen, huru obehöriga dessa privilegier än kunna vara, under det att andra samhällsmedlemmar fortfarande skola sucka under obilliga och orättvisa skattebördor, derför att de dragit dessa under ett eller annat århundrade. För min del önskar jag försvarsfrågans lösning, men endast på den grundvalen, att hvarje svensk man är värnpligtig och skyldig att ställa sig i ledet för att i behofvets stund försvara ett älskadt fosterland, men att skattebidragen till försvarets ordnande som ock i öfrigt skola utgå i mån af hvar och ens förmåga att utgöra sådana bidrag. Då jag icke i detta förslag ser en sådan grundsats uttalad, än mindre tillämpad, kan jag icke åt samma förslag skänka min röst.

Jag tror icke mycket på det tal jag här hört, att svenska folket blifvit så förskräckt öfver framläggandet af ett förslag om värnpligtens utsträckning för alla svenska medborgare till tiden mellan 20 och 40 år, att folket för den skull börjat emigrera. Jag tror icke härpå och särskildt ber jag, att vi, som deltagit i 1878 års förslag, icke må påstå något sådant. Ty i detta förslag var värnpligtstiden lika långt utsträckt, och skilnaden är endast den att vi då föreslogo tre gånger så lång öfningstid som Kongl. Maj:t här föreslagit, och sannerligen folket emigrerar, derför att Kongl. Maj:t satt öfningstiden för kort.

Men om det är sant, att det finnes svenske män som hysa så stor förskräckelse för fullgörandet af en sin heligaste pligt — den nemligen att försvara sin fosterjord, så får jag säga, att jag icke anser sådana personer värda att vidare heta svenske män och att

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

dessa må så godt först som sist emigrera till Amerika eller hvart de behaga. Hafva de så vanslägtats från sina förfäder att de icke vilja deltaga uti att försvara sitt land, då må de gerna resa och resa långt från fosterjorden; fosterlandet skall ej sörja sådana sina söner. Jag är för min del fullt och fast öfvertygad om, att svenska folket vill icke blott intill sitt fyrationde år, utan ännu längre, ja, intill sin senaste ålderdom försvara sitt land, om sådant blir nödigt, och att det utan någon som helst motvilja skall ställa sig i ledet, då fara är för handen. Men hvarifrån kommer då denna förskräckelse för värnpligtslagen, som gjort sig gällande på många håll, och äfven i den ort jag tillhör? Detta är beroende på helt andra omständigheter. Svenska folket hyser nemligen farhågor — och berättigade farhågor för att till och med under fredstid ställa sig under sådana lagar som våra krigslagar, hvilka, så att säga, drypa af blod och der den minsta förseelse straffas med fängelse eller döden, då deremot förgripelser af en förman icke föra med sig annat straff än att den brottslige dömes till några dagars arrest eller dylikt. Jag erinrar mig en soldat från min hemort, en min jemnårig, som för åtskilliga år sedan var tillsammans med en underofficer, en af de yngsta på kompaniet; de söpo sig fulla gemensamt, hvarefter underofficern slog soldaten så att blodvite uppkom; för att freda sig knuffade soldaten till den fulle underofficern, så att han ranglade ikull. Härför, mine Herrar, dömdes den annars oförvitlige soldaten till *döden,* Kongl. Maj:t fann dödsdomen rättvis, men af nåd fick mannen behålla lifvet och endast undergå ett halft års fängelse. Han lefde sedan icke länge, och hvad var väl lifvet för honom, då det fans dom på att han begått brott som förtjente döden, och att han lefde endast af mensklig nåd? I min hemort väckte detta ett det obehagligaste uppseende, och det behöfves många år för att glömma detta, äfven om lagarne ändras. Detta är visserligen enstaka fall, men det bidrager dock till folkets obenägenhet att ställa sig under sådana lagar, som åtminstone i fredstid äro alldeles för stränga, om de också i krigstid kunna vara behöfliga. I fredstid, säger jag, äro dessa lagar omenskliga och de afskräcka folket från att ställa sig under fanorna. Detta är utan tvifvel en hufvudorsak till motviljan för detta lagförslag, men det finnes också andra lika — ja än vigtigare omständigheter, som bidragit dertill och se här hufvudskälet. Svenska folkets oförvillade rättskänsla sätter sig emot hvarje förslag, som icke är bygdt på grundvalen af allas lika rätt; svenska folket kan ej dela deras åsigter, som anse att förhållanden, hvilka medgifvas vara uppenbara orättvisor då de uppkommo, sedermera genom sin ålder blifvit en rättvisa eller en orättvisa som bör fortfara och försvaras; och då sådana åsigter göra sig gällande hos regeringen, må man icke undra på, att folket nekar underkasta sig ett sådant ok som denna lag, så länge man icke vill slå in på den enda rätta och sanna vägen till en lycklig lösning af de stora frågorna. Trefnaden kan ej vara eller blifva sådan den borde vara, när man ser

huru den ena medborgaren nedtryckes af till sin grund och uppkomst orättvisa skatter och onera, under det att andre som födas med rang och titlar, gynnas och skyddas uti sina så kallade privilegier, som deras förfäder erhållit, eller, rättare, tagit, under tider och på sätt, hvaröfver man blest drager en slöja, men som man ändå söker att helighålla. — Se här orsaken till folkets motvilja, då man försöker att bygga på den gamla grunden — en grund som icke hvilar på rättvisa och billighet. Regeringen har gjort så många försök att lösa försvarsfrågan, men af alla dess förslag har intet stödt sig på en sådan rättvisans ståndpunkt. För min del skulle jag önska, att, om regeringen är så angelägen att lösa den stora fråga, som man uppgifver och som jag också är öfvertygad om att hon är, jag skulle önska; säger jag — och det är mig omöjligt att inse, hvarför så icke redan skett — att regeringen framkomme med ett värnpligtsförslag, stödt på utjemnande af alla dessa gamla orättvisor och fotadt på den orubbliga rättvisans ståndpunkt. Jag vill icke tala om knektekontrakten, ty det är att se saken från en inskränkt synpunkt och jag vill alltså icke betrakta denna fråga från knektekontraktens synpunkt, utan från den stora allmänna synpunkten; jag skulle önska, att jag finge se ett regeringsförslag, hvari man icke talade om knektekontrakten eller om vissa privilegier, eller hvari man icke betraktade frågan från statsrådsbänken uppifrån eller nedifrån utan endast såge den rakt fram ur rättvisans — den eviga rättvisans enkla synpunkt, ty då skulle denna fråga gestalta sig mycket enklare än nu varit fallet. Derigenom skulle regeringen kunna samla en majoritet för sig, icke endast inom Riksdagen, utan hos hela det svenska folket och då först skulle frågan med rätta komma att kallas och uppfattas som en stor fosterländsk fråga. Om regeringen då tillika komme med ett förslag till förändrade krigslagar, som ginge ut på ett menskligt behandlande äfven af den underordnade, och sedan öfverlemnade till Riksdagen att efter bästa förmåga deltaga i stiftandet af denna nya lag, då skulle Kongl. Maj:t — om försvarsfrågan, lämpad efter vår förmåga och våra förhållanden, framkommer till en följande Riksdag — efter min öfvertygelse finna, att frågan icke skulle möta motstånd af Riksdagen; och allra minst skulle detta motstånd då komma från landtmannapartiets sida.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Jag beklagar på det allra högsta, att detta förslag någonsin framkommit för Riksdagen, ty att det faller, derom är jag alldeles öfvertygad och deröfver sörjer jag icke; men att frågan i sitt fall äfven drager med sig en regering, som vi så högt akta, under det att endast ovisshet råder om hvilken vi skola få i stället, deröfver kan man känna sig bekymrad, och det är jag i denna stund — dock, det är något som gör mig än större bekymmer och det är att förslaget, då det nu faller, icke, såsom förut varit händelsen med liknande förslag, faller framåt, utan kommer att falla bakåt. Då majoriteten i denna Kammare vid föregående riksdagar afslagit

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

framstälda förslag till ordnande af vårt försvar, som från Regeringens sida framlagts, har dock denna majoritet alltid varit angelägen att visa, att den dock velat stärkande af vårt försvar, ehuru icke på det sätt som de framlagda förslagen, och man har till följd deraf gifvit *motiverade* afslag å Kongl. Maj:ts propositioner, hvarigenom Kammaren sökt visa landet och Kongl. Maj:t hvilken väg och i hvilken rigtning man borde gå för frågans lyckliga lösning. Nu kan det tyckas, som om man i denna Kammare icke ens vill ett försvar, enär man icke kan komma öfverens om ett sådant motiveradt afslag. För min del är jag öfvertygad, att så ej är förhållandet, men det ser så ut och historien kommer, fruktar jag, att äfven uppfatta det så. Att frågan nu faller bakåt är mig alldeles tydligt då densamma denna gång af Kammarens majoritet endast besvaras med ett blankt nej, och detta synes mig vara desto sorgligare, som ingen nu kan se, när eller hur frågan skall med utsigt om framgång kunna återkomma. Jag hade, såsom jag nämnde, ifrån början hoppats, icke på bifall till Kongl. Maj:ts förslag, ty derom ville icke heller jag på något vilkor vara med, men derpå, att äfven de, som under denna riksdagsperiod för första gången deltaga uti afgörandet af en sådan fråga, och alltså förut icke deltagit i något afslag å någon Kongl. Maj:ts Proposition i detta ämne, skulle vara angelägna om, att nu genom ett motiveradt afslag få tillfälle att också uttala, att äfven de ville göra något för stärkande af landets försvar, om ock icke på det sätt Kongl. Maj:t hittills föreslagit, utan t. ex. att vi förklarat oss gilla Andra Kammarens beslut vid 1878 års riksdag eller något sådant. Nu ser jag emellertid, till min ledsnad, att något sådant icke är möjligt, och jag vill sålunda icke heller framkomma med något förslag till en dylik motivering; nu vet man icke om majoriteten i denna Kammare vill något eller intet i fråga om förstärkande af landets försvar. Jag hade i det längsta trott, att den af hela landet vördade och älskade statsman, som står i spetsen för regeringen — denne man som stod i spetsen för den regering, hvilken genomdref representationsreformen, och hvilken utfört så många andra stora värf — skulle till de många lagrar och den tacksamhetsskuld, hvari det svenska folket står till honom, äfven lägga den, att vi fått se honom i spetsen för ett förslag, gående ut på att göra svenska folket till *ett* folk, der hvarje man vore ett fosterlandets värn, och der hvarje beslut vore byggdt på rättvisa och billighet — alltså byggdt på sådana grunder, att det kunde samla omkring sig hela svenska folket, och hvarigenom den stora frågan sålunda kunde få sin lösning. Men hans uppträdande i denna fråga har, till min bedröfvelse, visat, att han befinner sig längre ifrån oss, än jag förut trott. Jag hyser derföre icke någon vidare förhoppning att se frågan löst från den nuvarande regeringens sida.

Vore icke tiden för den föreliggande frågans behandling redan så långt framskriden, att man icke gerna till besvarande upptager

andras yttranden, — något som icke heller jag under detta mitt anförande kommer att göra — så är jag öfvertygad, att man nu skulle svara mig: »det är så lätt att *säga,* att man skall sätta sig i spetsen för ett sådant reformarbete, men motståndet är så starkt, att det går icke.» Svara ej att detta icke skall lyckas, och att intressena emot äro för starka; jag för min del är lifligt öfvertygad om att det skall lyckas. Den regering, som med en älskad konung i spetsen sätter sig ett sådant mål före, kan väl möta motstånd af dem som älska att söndra för att ega makten, men den kan icke misslyckas, ty den stode på sanningens och rättvisans ståndpunkt, och massan af svenska folket skulle nu som förr ställa sig på deras sida och för visso skulle den regeringen få majoritet inom Riksdagen. Ty om denna fråga ses ifrån rättvisans och billighetens synpunkt — och uteslutande ifrån en sådan synpunkt — skulle den vara så stark, att den skall trotsa och öfvervinna allt motstånd från de privilegierade klasserna, som icke vilja veta af någon förändring i sina privilegier och förmåner, och som låta hvarje förslag till stärkande af vårt försvar hellre falla, än de gifva efter en tum af sina, på andra medborgares bekostnad, innehafvande s. k. privilegier och förmåner. När jag säger detta, är jag alltså *fullt och fast öfvertygad,* att den regering, som stält sig på sådan ståndpunkt, skulle hafva tagit hela svenska folket med sig och den som stödt sig på svenska folket har aldrig misslyckats. Historien är i detta fall lärorik. Det är en gammal sats, att af ett folks historia bör man lära känna dess framtid, och går man till historien, skall man finna, att den konung och den regering, som stödt sig på folket, städse genomdrifvit sin vilja, huru starkt motståndet än har varit. Jag skall med några korta drag ur vår historia visa detta och dervid gå temligen långt tillbaka i tiden. När jag gör detta är det ingalunda derföre att jag anser mig ega någon större kännedom i historien, än de fleste af eder; förhållandet är tvärtom, ty i min barndom meddelades just icke mycken undervisning hvarken uti historien eller i andra ämnen i den folkskola jag bevistade, och de kunskaper jag inhemtat äro alltså att räkna såsom minimum. Något mins jag dock och jag vill, på det man icke må invända, att jag åberopat något, som icke trängt igenom hos folket och som folket icke känner, vid framställande af exemplen följa den lärobok i historia, som nu sättes i hvarje barns hand.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Så vidt jag kan erinra mig, var det under Sverkerska och Erikska ätterna som det i historien först talas om »*herrarna*» och de »*store herrarna*», och det var då (år 1200) som det s. k. andliga frälset infördes, hvarigenom i vårt land grunden lades till alla de privilegier, man sedan förstått att skaffa sig i så rikt mått. Det gick då för tiden så till att, under det den fattige och sträfsamme bonden satt hemma på sin torfva och arbetade, de store herrarne reste kring på våldgästning i landet, något som ej nu kallas »osed», men då erhöll denna benämning. De togo nemligen utan betalning

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

af bonden hvad de behöfde under sina färder. *Nu* kallas sådant stöld eller rån, men *då* var det endast en osed. Emellertid kom Magnus Ladulås och satte lås för bondens lada. Han »höll de store herrarne i styr och tuktade med stränghet deras sjelfsvåld», säger historien. 1280 införde han rusttjensten och dermed det adeliga frälset, som sedermera spelat en så betydelsefull rol i vår historia. Huru gick det sedermera under folkungaättens tid? Jo — det var herrarne, som regerade och intrigerade, och då konung Albrecht sökte kufva dem och rädda landet från de i hög grad ånyo florerande plundringarne och våldgästningarne, så anlitade de en utländsk konung om hjelp — de sålde fosterlandet för att rädda sin egen makt och sina privilegier. Dock lyckades det drottning Margareta att böja de »sjelfrådige herrarne» och skydda allmogen mot deras öfvervåld. Då bönderna klagade öfver de dryga skatterna, bad hon att de för Guds skull måtte förlåta henne. Hon rådde ej derför, sade hon, och tiderna voro så svåra. Men efter henne kom Erik af Pommern och herrarne började åter lefva på det gamla sättet, förtryckande och plundrande bönderna. Ja, det gick derhän att fogdarne spände bonden och hans hustru för plogen, sedan herrarne tagit ifrån dem allt hvad de egde.

I denna förnedringens tid var det som Engelbrecht framträdde och räddade det arma fosterlandet. Var det herrarne han samlade kring sig? Nej, det var allmogen i en aflägsen landsort han tog till medhjelpare. Hvad svarade väl herrarne, som han påträffade samlade i Vadstena, när han bad dem frälsa landet? Ett bleklagdt nej! Befrielseverket blef det oaktadt fullbordadt och till rådplägning sammanträdde ej blott herrarne, såsom förut varit vanligt, utan Rikets Råd, herrar och män. Först nu, sedan de räddat landet, fingo äfven de ett ord med i laget — de hade i Engelbrecht funnit en ny »Lagman Torgny» och genom deras inflytande valdes Engelbrecht till »Rikshöfvidsman». Men det gick ej länge; han var en lågättad man och detta tålde ej herrarne, hvilka för sin del snart valde en annan Riksföreståndare. Jag vill ej tala om hvad som nu skedde på en holme i Hjelmaren. Rösten skulle svika mig, om jag försökte det — men jag har från min första ungdom varit stolt öfver och skall hela mitt lif tacka Gud för att det icke var en bondes hand som fläckades af det ädla blod som der utgöts.

Sedan *folket* sålunda räddat fosterlandet — månne det tog väldet, skaffade sig privilegier och regerade? Nej — de läto herrarne göra detta och gingo hem till sina anspråkslösa hemman för att fortsätta en annan kamp — kampen för sitt uppehälle och sin tillvaro. Herrarne regerade, men det bar utföre och några år derefter förjagade Svea rikes Erkebiskop den lagvalde Konungen och dennes anhängare samt utbjöd landet åt den danske Konungen för att sjelfve få behålla makt och privilegier, och på mindre än tjugu år blef en och samme person utropad till konung.

Sten Sture d. ä. stödde sig på folket och räddade landet. Om

honom heter det: »med herrarne stod han i början på god fot, men han var dock egentligen en *folkets man,* ville bönderna väl och aktade på deras råd». Några lyckliga år följde, men danske kungen lofvade de svenske herrarne stora förmåner, om de ville förhjelpa honom till svenska kungakronan; — och de kunde ej motstå frestelsen, utan förrådde sitt fosterland och så kom Kristian den andre. Bönderna ville försvara landet, men saknade anförare, ty somliga af herrarne höllo sig undan och andra med Erkebiskopen i spetsen började underhandla med fienden; och jag kastar helst ett täckelse öfver hvad som nu en tid bortåt försiggick — en tid visserligen kort, men en den ohyggligaste i vår historia.

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Vårt land fördes till branten af sitt fall. Hvem som uppträdde veta vi alla, likasom att han vände sig till allmogen och ej till de höge herrarne för att få bistånd. Allmogen var trött på de ständiga fejderna och trodde att Kristians grymhet endast gälde de höge herrarne; och af dem hade svenska folket haft nog. De svarade således till en början *nej.* Men snart blef folket öfvertygadt om, att det gälde fosterlandet — ett land som ofta nog skänkte dem endast bark till bröd, under det att den främmande kungens och herrarnes djur åto korn — men ett land som de älskade — och då reste det sig såsom *en* man; och landet räddades. Det fans då i spetsen för folket en man, som ledde och bröt allt motstånd, icke allenast mot den utländske fienden utan mot fienden inom landet, ett det mäktigaste intresse, de klerikales intresse, som då spelade en stor rol i landet. Men äfven sedan Gustaf Vasa valts till konung, sökte herrarne år 1527, då han ville qväfva de andliges makt, att gent emot landets kraf häfda sin ställning; och det var först sedan borgare och bönder hotade de höge herrarne med ofärd, som de böjde sig för Konungens vilja; och dermed hade han också genomfört sitt andra stora värf — reformationen.

Sverige hade sedan i allmänhet konungar, som höllo herrarne i styr. Under Carl XI anhöll man, att han måtte söka taga igen en del af hvad staten tillhörde och som de höge herrarne tillskansat sig. Han gjorde ock detta, och han kunde göra det, emedan han visste, att han hade svenska folket på sin sida.

Sedan komma vi till den så kallade frihetstiden, då de höge herrarne regerade. Det ena partiet efter det andra tillskansade sig maktprivilegier och pålade folket nya skatter. Vi känna till, huru de regerade och hvilka förmåner de visste förskaffa sig; och de läto sig icke nöja med de fördelar, som voro tillgängliga inom landet, utan till och med från utlandet emottogo de i mutor oerhörda summor. På den tiden kunde man regera utan Sveriges allmoge. I Sekreta Utskottet, som afgjorde de vigtigaste frågorna, fick ingen bonde ens titta in; det bestod till hälften af medlemmar utaf ridderskapet och adeln och till andra hälften af presterskap och borgare; ingen enda representant för massan af svenska folket fick titta dit. Der styrde herrarne och lade skatter och tunga på svenska folket,

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

hvilka för oss icke ega den helgd som alltid bör egnas åt lagar och beslut, de der tillkommit på ett fullt rättvist och billigt sätt. Så länge var landet sönderslitet af dessa partier, att, då Gustaf III genomfört sin statshvälfning helsades han såsom landets räddare. Också han stödde sig på folket och skingrade allt motstånd. Herrarne sjödo af harm öfver den förlorade makten och i Anjalaförbundet — eller rättare förräderiet — uppenbarade sig deras sinnelag emot Konung och land. Detta förbund var sammansatt af adlige officerare och jag skattar bönderne lycklige att ingen af dem deltog deri. Hvad gjorde då Konungen under allt det våld, som framträdde från de höge herrarnes sida? Jo, han vände sig till allmogen och mottogs med hänförelse hvar han reste fram. Slutligen, då man icke vunnit något genom förräderiet, lade man till på köpet ett konungamord på sitt samvete — och hvem gjorde detta? Icke var det Sveriges allmoge.

Under Gustaf IV Adolfs olyckliga krig kämpade våra krigare som lejon; men huru leddes de af de höge herrarne? Och huruledes gick det med Sveaborg? Var det kanske bönder, som genom förräderi öfverlemnade Sveaborg åt Sveriges fiende? Nej och tusen gånger nej! Konungen afsattes, Finland — det gamla kära Finland, som i århundraden delat ljuft och ledt med oss, blef genom svek och förräderi oss frånslitet.

Efter detta erhöllo vi en ny regeringsform och huru den tillkom och särskildt dess etthundrafjortonde paragraf, känna vi till. Jag behöfver icke upprepa detta, ehuru det nog kan förtjena sitt särskilda kapitel. Sedan dess hafva många stora saker skett i vårt land. Bland dem må nämnas i främsta rummet brödrafolkets förening med Sverige och dernäst den stora representationsreformen. Huru mycket motstånd väckte icke denna reform och huru mäktiga intressen kämpade icke mot den? Men det fans då en folkkär konung, som till sina rådgifvare kallade män, som vågade ställa sig på den allmänna folkviljans sida. Motståndet var starkt, men reformen gick igenom trots detta häftiga motstånd. Jag hemställer till en hvar, om icke detta bevisar, att man kan uträtta stora ting, om man söker sitt stöd hos den stora massan af folket.

Nu kan man med skäl fråga: hvad menar ni och hvad är afsigten med allt detta? Jo, ändamålet dermed är att få till protokollet uttala något, som jag redan flera gånger förut tänkt, men som jag underlåtit att uttala. Man har tillförene i denna Kammare och äfven nu hört oss, som tillhöra allmogen eller bönderna — jag säger allmogen och bönderna, derför att Hans Excellens Herr Statsministern begagnade dessa ord, då han talade om landtmannapartiet och dess intressen — stämplats hardt nära såsom fosterlandsförrädare. Man har sagt under denna diskussion, att den, som afslår detta förslag, är — man har visserligen icke precis begagnat detta ord, men hvad man yttrat innebär det — en fosterlandsförrädare och man har påstått, att det är maktbegäret, som gör att

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

bönderna drifva denna politik. Jag har velat vädja till historien för att se, om, när denna allmoge räddat fäderneslandet från förfall och ryckt det ur fiendens hand, den gjort det för att komma till makten. Nej, sedan bönderna räddat fäderneslandet, hafva de gått hem och öfverlemnat åt andra att styra. De hafva följt sina konungar hvart helst det fordrats; de hafva följt dem visserligen icke öfver hela verlden, men öfver en stor del af Europa, när det gält fäderneslandets ära, och de hafva kämpat som lejon. I historien finnes icke en fläck, som vidlåder denna allmoge, icke ett ord om att den stora massan af folket förrådt sitt land, deltagit i något förräderi eller visat någon feghet. Detta folk kunde frysa och svälta, men icke svika sitt fosterland, och fosterlandskärleken har icke någonsin brustit hos det. Efter slutade strider gick allmogen åter till sina hem, der fattigdom och försakelser bodde. Deras ledare lyckades ofta förskaffa sig stor förmögenhet under dessa strider genom plundringar och dylikt; deras namn är äradt i historien, och för hvad de utfört erhölls ofta en riklig belöning, men den fattige mannen i ledet gick till sitt hem, bortglömd och lika fattig, som han derifrån utgått; han utbytte der svärdet mot plogen och fortsatte att kämpa, icke på det blodiga krigets område, men på fredens och för sin utkomst, alltid färdig att åter gripa till vapen, då landets ära sådant kräfde. Det finnes ingenting i historien, som ens antyder derpå, att allmogen sträfvat efter eller tagit sig några belöningar, eller att den ens erhållit sådana, och bönderna kämpade icke för att erhålla ett stort namn i historien, utan det var det stora fosterländska intresset, som ledde dem. De glömdes och ingen nämner deras namn i historien. De lemnade åt herrarne att styra och regera och att taga belöningar; och detta gjorde de grundligt. Redan första gången i min barndom, som jag började att läsa Sveriges historia och fann, hurusom mina landsmän fordom kämpat, hvilken framstående rol de erhållit i historien och hvilken verksam del de flera gånger tagit uti att rädda fäderneslandet från öfverhängande faror, undrade jag på samma gång öfver, huru det vore möjligt, att, då detta folk gjort så mycket för sitt land, man kunde å dess skuldror lägga ett indelningsverk och en rotering, som i Dalarne är flere gånger tyngre än på andra ställen i landet, då der finnes socknar, som hålla nära två soldater på ett hemman. Det föreföll mig, säger jag, besynnerligt, att man ville göra för detta folk, som historien lemnat så vackert vitsord, bördorna mera tryckande än för alla andra. Jag fann slutligen icke någon annan orsak dertill, än att, då detta folk alltid visat sig så offervilligt, det icke fallit någon in att ifrågasätta att icke pålägga det ett indelningsverk af den beskaffenhet och den tunga, som just i dessa orter finnes. Men derför känner jag också den djupaste smärta hvarje gång denna fosterländska fråga är till behandling i denna Kammare — och jag vågar påstå, att, när jag uppträder i denna fråga, jag talar i deras namn, som skickat mig hit — när man får höra, att detta folk icke vill för-

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

svara sig och att det stämplas hardt nära såsom fosterlandsförrädare; detta folk, hvilket, såsom jag vet, dock får underkasta sig de största försakelser och det mest sträfsamma arbete, och som aldrig har råd att offra ett öre för erhållande af sådant, som på de flesta andra ställen betraktas som nödvändighetsvaror, och detta för att kunna betala stadgade afgifter till soldaten och skatter, som hvila å jorden. Jag har mången gång varit vittne till, hurusom desse rotebönder understundom måst låna 30, 40 à 50 öre för att kunna betala fullt i roten — d. v. s. sin andel i soldatlön och andra skatter. I veckor — ja månader hafva de arbetat, försakat och sparat, men ändå icke fått fullt det belopp som erfordras; och sådan är ställningen, att man ibland kan få gå till rätt många rotehållare, innan man träffar en, som räknar inneliggande kassa i kronor, ty den inskränker sig till ören, om det ens finnes något. Men tala med dem om att fienden skall trampa vår fosterjord, och man skall i deras blick skåda fosterlandskärlekens heliga glöd, lika ren, lika varm som någonsin, och man skall der finna en säker borgen för vår sjelfständighet och frihet.

Med kännedom om sådant är det bra smärtsamt att höra detta folk beskyllas för egennytta, att icke vilja uppoffra något för sitt land, att icke ens vilja försvara det och derföre stämplas nära nog som landsförrädare. Dock har detta folk — dessa arbetare hvarken hos oss eller i andra delar af landet någonsin deltagit i rådslag, der det varit fråga om att förråda eller sälja fosterlandet; icke hafva de deltagit i Anjalaförbundet och ej heller var det någon ur deras led, som genom förräderi öfverlemnade Sveaborg åt fienden, och vid deras händer klibbar ej utgjutet konungablod. De stå efter mitt förmenande och som jag finner, äfven enligt historiens vittnesbörd, rena och skola fortfarande göra det. Man skall säga mig »de hafva dock deltagit i uppror och burit afvog sköld emot sitt land» — ja det är sant — de hafva låtit vilseleda sig, men det har varit landets väl de åsyftat, och de hafva ej deltagit i upplopp i afsigt att sjelfva tillvälla sig makt och fördelar.

Än vidare. Desse bönder hafva, då de kämpat, icke kämpat för egna privilegier, utan endast för fosterlandets ära och räddning, och de har under mer än tvenne sekel burit indelningsverkets tunga under det att medlemmarne af de öfriga samhällsklasserna, visserligen deltagande i beväringsskyldighetens utgörande, likväl varit och äro qvitt samma indelningsverk och grundskatter, jemte en mängd andra onera, som endast hvila å den roterade jorden.

Att detta kan vara sant, säger man, men det gäller endast forntiden; numera äro bönderna icke så beskaffade. Nu vilja de ej allenast kasta från sig bördorna på andra samhällsklasser, utan äfven undandraga sig att deltaga i landets försvar. Skulle detta påstående vara rigtigt, då vore historiens vittnesbörd sannerligen icke af någon betydelse. Och vill man verkligen söka göra troligt, att vi — detta folks ättlingar — vi som äro kött af deras kött och ben af deras

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

ben, till den grad som jag nyss framhållit vanslägtats från sina fäder, vi som framlade 1878 års förslag till försvarverkets ordnande — ett förslag starkare än de flesta af Kongl. Maj:t framlagda? — Jag undrar då, om man å andra sidan också vill påstå, att »herrarne» undergått den förändring, att det nu för tiden blott är hos dem, som fosterlandskärleken är att finna, under det att den del af folket, som hittills stått ren inför historien, undergått en alldeles motsatt förändring?

Men, invänder man, hvarför då icke vilja göra något för försvaret? Hvarför icke taga emot allt hvad som erbjudes och som uppgifves afse försvarets stärkande? Jo, svarar jag, derför att bonden, som förut varit underkastad både indelningsverkets och andra orättvisa skatters börda, nu sedan upplysningen spridt sig äfven bland folket och historien öppnats jemväl för menige man, ändtligen har fått sina ögon öppnade och icke vidare vill antaga förslag, som gå ut på att än vidare bygga på den orättvisa och följaktligen ohållbara grunden. Fordomdags visste folket knappt af något annat än skyldigheter. Nu har det kommit underfund med, att det äfven har rättigheter, och att skyldigheter och rättigheter måste vara ömsesidiga. Folket har börjat inse att det suckar under sekelgamla orättvisor, — det ser att man söndrar för att herska — det ser att vårt land först då kan varda lyckligt när det blifver ett folk med lika rättigheter och skyldigheter; det har sett huru den ene medborgaren födes med rang och privilegier och den andre ärfver gamla orättvisa skattebördor. Folket är nu i stånd att sjelf ur historien taga reda på, huru dessa skatter, under hvilka det suckar, tillkommit, på hvilka orättvisa grunder de hvila, under det att deremot andra samhällsklasser endast tillskansat sig rättigheter och privilegier utan motsvarande skyldigheter. Att folket, sedan det en gång fått detta klart för sig, ej längre vill fortsätta på denna väg, utan gör anspråk på att en annan byggnad uppföres och denna på den eviga rättvisans grundval — detta är så naturligt att det icke borde väcka förvåning hos någon! Det är detta vi vilja, och det är detta vi fordra. *Vi* sträfva icke efter makten, ty hos allmogen förefinnes ingen tendens att vilja herska; allmogen söker endast rättvisa.

Emellertid tyckes man från den motsatta sidan, från »herrarnes» sida, nu känna, att marken börjar svigta under fötterna. Jag ber om ursäkt, att jag kommer in på kapitlet om »herrarne»; men jag skall strax förklara orsaken dertill. Den första bok, som sättes i våra barns händer, är katekesen. Genom den söker man alltifrån den tid barnet börjar kunna uppfatta något att i dess sinne och hjerta inpränta kunskap om hvad herrarne äro samt vördnad för dem. I lilla katekesens fjerde bud heter det: »vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke förakta eller förtörna våra föräldrar och *herrar;* utan hålla dem i vörnad, tjena dem, lyda dem, älska dem och hafva dem för ögonen;» öfver hvilket bud förklaringen lyder som följer: »Med fader och moder förstås våra föräldrar och herrar.»

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Jag föreställer mig, att, om Luther skref »herrar» i sin lilla katekes, måste detta ord haft en annan betydelse än det har i vår svenska historia. I gamla katekesen heter det såsom svar på frågan hvad som i fjerde budet förstås med fader och moder: »föräldrar, svärföräldrar, fosterföräldrar, lärare, öfverhet, husbönder och alla andra som sig faderligen om oss vårda», men ordet *herrar* förekommer der icke.

Nu deremot söker man redan från första början inpränta i svenska folkets barn, att de skola älska, tjena och vörda »herrarne» lika högt som de skola älska, tjena och vörda sin far och sin mor. Att en sådan orimlighet kunnat få plats i vår nya katekes, är mer än förunderligt, och förändringen från den gamla till den nya lydelsen är rent af löjlig. Orsaken synes mig icke kunna vara någon annan än att man dymedelst vill tillskapa ett herravälde öfver folket, som annars är på väg att försvinna. Men om man söker inpränta sådant hos barnen, och är afsigten sådan, då har man bra svårt att förklara saken, när man i samma barns händer sedan sätter historien, der de skola finna hvilka stordåd herrarne hafva utfört i forna dagar, och der skilnaden emellan herrar och bönder eller allmoge är så skarpt uppdragen. Jag har sjelf varit vittne till, då mina egna barn hafva kommit och frågat: »hvarför skola vi älska alla herrar lika högt som far och mor?» Jag har då varit nödgad att svara: »det är icke förhållandet; I skolen älska edra föräldrar mest». Då svara barnen mig: »det står i katekesen»; och då står jag der svarslös. Jag vill ingenting hellre, än att man må ära hvarje svensk man såsom han äras bör, och således att hvarje herre, som gör sig förtjent af förtroende och genom sin högre bildning förskaffar sig skicklighet till en mängd värf, må åtnjuta all den aktning och vördnad, som hans lärdom och öfriga förtjenster ger honom rättmätiga anspråk på, men icke kan man rimligtvis vänta, att aktningen för herrarne skall få någon större höjd, derför att budet derom står i katekesen. Detta såsom förklaring hvarför jag talat om herrar och bönder eller allmoge. Jag ber att få försäkra att jag icke gjort det för att nedsätta den ene och upphöja den andre; jag hyser aktning för alla som förtjena det och detta utan afseende på om man kallas herre, bonde eller arbetare, men jag har med historiens vittnesbörd velat visa, att när man beskyller oss bönder för försvarsvägran eller stämplar oss såsom fosterlandsförrädare och såsom maktlystna, icke kan man uti historien hemta stöd för en sådan beskyllning.

Vare det långt ifrån mig, att vilja påstå det de, som äro af olika mening med oss, icke älska sitt land lika högt som vi, men jag fordrar att de skola tänka lika högt äfven om oss, och sålunda medge att också vi älska och mena väl med vårt land.

Min lifligaste önskan är och har varit att vår älskade konung och vår regering skulle hafva stält för sina ögon det mål att kunna framlägga ett förslag, bygdt på den eviga rättvisans grundval, ka-

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

stande öfver bord allt tal om grundskatter, rotering, om gamla privilegier, gamla förmåner och gamla rättigheter — jag har förut nämnt, huru man förskaffat sig dessa — men deremot bygga vårt samhälle på den fasta grunden af likställighet i alla afseenden och rättvisa! Motståndet skall visserligen blifva starkt mot den konung och den regering, som vågar framställa ett sådant förslag, men det skall dock icke blifva *så* starkt, att detsamma icke skall falla. Jag önskar jemväl, att dessa reformer må komma så snart, att vi kunna med lugn och sans genomföra dem, ty jag är för min del ingalunda vän af hastiga omstörtningar af det bestående. Det går icke att stödja sig på kompromisser eller dylikt, man måste göra saken till en stor fosterländsk fråga, ty då, och först då, kan den genomföras. Skall man deremot medla mellan olika intressen, emellan knektekontrakt och rotehållareintresse, emellan stad och land, emellan rik och fattig, då kan frågan icke gå, ty den får icke den fosterländska betydelse och pregel, som den bör hafva för att kunna genomdrifvas.

Jag har läst någon gång i historien om en Alexander, att han i sin ungdom, innan han blef konung, beklagade sig öfver att hans företrädare gjort så stora bedrifter, att det icke återstode något för honom sjelf att göra. Vår älskade konung har icke skäl att uttala något sådant beklagande, ty i vårt land och i vårt samhälle finnas så många orättvisor att rätta, så många saker af stor omfattning att genomdrifva för att folket i verkligheten må blifva *ett* folk, att han derigenom har godt tillfälle att skapa åt sig ett stort och älskadt namn i historien. Det är så ofantligt mycket som återstår att härutinnan uträtta, att icke ens hans efterträdare till konungatronen har skäl att klaga öfver, att han icke har något att göra för att tillvinna sig svenska folkets tacksamhet och kärlek.

Jag har talat allt för länge, helst jag vet att mitt talande icke inverkar på frågans utgång, och jag beder Kammaren om ursäkt för att jag gjort det, men jag har velat säga detta, som må vara kanske mitt sista yttrande i försvarsfrågan, ty jag vet icke, när och huru den åter kommer upp igen, och då må detta yttrande stå såsom mitt testamente i protokollet angående denna vigtiga fosterländska fråga.

Måhända har jag också begagnat hårdare uttryck än jag bort, och hvilka jag helst skulle hafva velat undvika, men jag vågar försäkra, att min afsigt icke varit att såra någon. Om så likväl varit händelsen, har det skett mot min vilja och felet ligger då hos mig, som icke kunnat välja lämpligare uttryckssätt för de saker jag velat uttala.

Jag ber för öfrigt, att vi må hafva ömsesidigt öfverseende med hvarandra, om man å ena eller andra sidan fäller hårda och bittra ord under en sådan diskussion som denna.

Framför allt kan jag icke gilla det bittra klander och de hårda ord som uttalats mot konungens rådgifvare och särskildt mot deras främste man. Jag medgifver, att äfven från det hållet uttalats

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

skarpa ord, måhända skarpare än det behöfts för att gagna saken, och för min del tror jag, att de hafva skadat mera än gagnat, men det kan icke falla mig in att derför klandra dem, ty äfven de äro menniskor.

Under denna debatt har också anfallet mot dem varit sådant, att man måste ursäkta dem, om deras ord under stridens hetta varit mera utmanande än man skulle önskat. Jag är så mycket mindre villig att instämma i detta klander mot dessa rådgifvare och isynnerhet mot deras främste man, som denne nog ändå får uppbära mycket klander i landet, icke så mycket från oss, utan fastmera från andra håll, derför att han vid riksdagarne allt för mycket gått landtmannapartiets önskningar till mötes; och vi som tillhöra detta parti böra framförallt icke glömma, att detta klander just träffar samme man, som stod i spetsen för Statsrådet, då det nya representationsskicket genomfördes.

Hade icke denna reform blifvit genomdrifven, mine Herrar, och hade icke denne statsman stält sig i spetsen för denna stora och vigtiga fråga, då hade icke i närvarande stund vi befunnit oss här och en värnpligtslag många gånger tyngre än denna skulle hafva kunnat läggas på folket, bönderna oåtsporda. Under det gamla representationsskicket kunde man nemligen tillskapa lagar på tre Stånds beslut och hvad bönderna sade och tyckte brydde man sig icke om.

Må vi således icke glömma den tacksamhetsförbindelse, hvaruti vi i detta hänseende stå till denne man, och att det är honom vi hafva att tacka för, att vi kunna afvärja lagar dem vi anse onyttiga och skadliga för landet. För min del skulle jag hafva önskat, att den nuvarande regeringen icke framkommit med ett sådant förslag som detta, och i synnerhet att hon icke gjort det så vigtigt att hon nu måste falla med detsamma; men hur frågan än faller, säkert är, att hvad vi än säga och huru starkt vi än uttala oss mot regeringen och särskildt mot dess främste man, nog skall hans namn ändock med djup vördnad och tacksamhet bevaras i svenska folkets minne och i dess historia, långt efter sedan större delen af oss här närvarande blifvit glömde. Om han också icke i denna fråga, såsom jag skulle hafva önskat, till af honom förut vunnen ära äfven fått lägga den att hafva genomdrifvit försvarsfrågan, kan jag dock icke underlåta att uttala mitt kraftigaste ogillande af hvad här uttalades i Lördags derom att denne man nu skulle hafva förstört sin egen historia. Nej, mine Herrar! Excellensen Louis De Geer har skapat sig en historia, som icke kan förstöras.

Frågans utgång är naturligtvis gifven och ehuru framtiden för mig är fullkomligt dunkel och jag icke vet, huru försvarsfrågan hädanefter kan komma att gestalta sig, får jag dock säga, att jag för min del icke misströstar om, att den omsider skall bringas till ett lyckligt slut. Jag misströstar icke om vår framtid, ty jag vet, att det är en högre makt som leder våra öden, och att den Gud, som hittills skyddande hållit sin hand öfver Svea folk och land, äf-

Ang. förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

ven fortfarande skall göra det. Jag bygger således icke uteslutande vår framtid på allmän värnpligt och på huru många dagar dessa värnpligtige skola öfvas o. s. v. utan sätter i det fallet min lit till den högre makt, som styrer våra öden, öfvertygad om att då vi med förtröstan och tillförsigt bedja honom derom, han också skall hägna om våra landamären.

Vid en blifvande votering kommer jag, såsom äfven framgår af mitt yttrande, för min del att rösta för afslag å föreliggande förslag, emedan det icke föreligger sådant, att jag kan omfatta detsamma. Jag skulle hafva önskat ett motiveradt afslag och att man skulle hafva sagt, i hvilken rigtning man önskade, att ett kommande förslag skulle gå. Jag kan naturligtvis icke vara nog förmäten att framkomma med något sådant förslag, sedan diskussionen varat i tvenne hela dagar, och skall derför icke heller framställa något slags yrkande; utan slutar i stället med en bön, i hvilken jag vet att alla skola instämma, och den lyder: »Gud bevare fäderneslandet».

Herr *Sven Andersson* instämde i Herr Liss Olof Larssons anförande.

Den vidare öfverläggningen uppsköts till kl. 7 e. m., då detta sammanträde komme att fortsättas; och åtskildes Kammarens ledamöter kl. 4 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.

Rättelse

i Andra Kammarens protokoll N:o 33:

sid. 54, rad. 9 nedifr. *står:* 27 *läs:* 2:ne